

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

DRiGŻ 41009-98

Nr ewid. 190/99 P/98/106 DRZ

Informacja

o wynikach kontroli wykorzystania środków
budżetowych na realizację zadań w zakresie postępu
biologicznego w rolnictwie

WARSZAWA

lipiec 1999 r.

SPIS TREŚCI

	strona
I. CZĘŚĆ OGÓLNA	1
1. Charakterystyka kontroli	1
1.1. Cel kontroli	1
1.2. Zakres podmiotowy i przedmiotowy oraz termin przeprowadzenia kontroli	1
2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	5
3. Wnioski	11
II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	12
1. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności	12
2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno - organizacyjnych w zakresie kontrolowanej działalności	21
3. Istotne ustalenia kontroli	27
3.1. Dotacje budżetowe na postęp biologiczny w rolnictwie w latach 1997 - 1998	27
3.2. Wykorzystanie środków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji roślinnej	29
3.2.1. Wykorzystanie środków budżetowych na hodowlę roślin	30
3.2.2. Wykorzystanie środków budżetowych na obniżenie ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego	37
3.2.3. Wykorzystanie środków budżetowych na realizację zadań przez COBORU	40
3.3. Wykorzystanie środków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej	42
3.3.1. System finansowania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej	45
3.3.2. Ocena użytkowości zwierząt gospodarskich	48
3.3.3. Inseminacja zwierząt gospodarskich	51
3.4. Zachowanie różnorodności biologicznej	53
3.5. Planowanie i rozliczanie dotacji na postęp biologiczny w rolnictwie	54
3.6. Rola AWRSP w kreowaniu postępu biologicznego w rolnictwie	57
3.7. Inne ustalenia kontroli w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie	58
III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO	60
IV. ZAŁĄCZNIKI	

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Kontrola Nr P/98/106 „Wykorzystanie środków budżetowych na realizację zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie”.

1.1. Cel kontroli

Celem kontroli, podjętej z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli, było zbadanie i dokonanie oceny wykorzystania środków budżetowych rozdysponowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej na postęp biologiczny w rolnictwie. Ocenie podlegała w szczególności prawidłowość wydatkowania i rozliczania dotacji oraz ich wykorzystanie przez podmioty realizujące zadania z zakresu postępu biologicznego w rolnictwie w latach 1997 - 1998.

1.2. Zakres podmiotowy i przedmiotowy oraz termin przeprowadzenia kontroli

Kontrolę przeprowadzono od listopada 1998 r. do marca 1999 r., obejmując badaniami kontrolnymi 58 jednostek, w tym: Oddział Terenowy Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Warszawie (AWRSP) oraz 28 gospodarstw skarbowych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością prowadzących hodowlę roślin i zwierząt, Centralną Stację Hodowli Zwierząt w Warszawie (CSHZ) oraz 9 stacji okręgowych (OSHZ) i 4 Stacje Hodowli i Unasienniania Zwierząt (SHiUZ), Centralny Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Warszawie (aktualnie Główny Inspektorat Inspekcji Nasiennej) oraz 9 Okręgowych Inspektoratów Inspekcji Nasiennej (aktualnie Wojewódzkich Inspektoratów Inspekcji Nasiennej), 3 jednostki badawczo - rozwojowe resortu rolnictwa (instytuty), Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych w Słupi Wielkiej (COBORU), Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (MRiGŻ).

W kontroli uczestniczyło 11 Delegatur¹ oraz Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej NIK.

¹ Delegatury NIK w : Bydgoszczy, Gdańsku, Kielcach, Krakowie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze

Wykaz jednostek objętych kontrolą stanowi załącznik nr 1 do Informacji.

Tematyka kontroli dotyczyła głównie:

- wielkości i struktury zrealizowanych wydatków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie,
- prawidłowości naliczania i zasadności przyznawania dotacji budżetowych przeznaczonych na zadania postępu biologicznego w rolnictwie,
- zgodności wydatków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie z przepisami obowiązującej ustawy - Prawo budżetowe,
- rzetelności rozliczeń, dokumentowania i ewidencjonowania wydatków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie,
- nadzoru i kontroli w zakresie udzielania, wykorzystania i rozliczania dotacji budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie,
- przestrzegania kierunków i zadań określonych w krajowych programach hodowli roślin i zwierząt gospodarskich zatwierdzonych przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz ich efektów,
- realizacji zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie przez objęte kontrolą jednostki badawczo - rozwojowe resortu rolnictwa, a także Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Przy opracowaniu informacji wykorzystano wyniki kontroli doraźnej DRiGŻ 411400-1-98 przeprowadzonej przez Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej NIK w II półroczu 1998 r. w Polskim Związku Hodowców Koni (PZHK), dane z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących pogłowia zwierząt gospodarskich oraz z raportów rynkowych Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Wyniki kontroli z lat 1990 - 1997 przeprowadzonych w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie

W 1990 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę² wykorzystania dotacji budżetowych w rolnictwie i gospodarce żywnościowej. Jej wyniki wykazały, że blisko 5,3 mln zł z Funduszu Nasiennictwa nie zostało dostatecznie efektywnie wykorzystanych. W świetle kontroli niezasadne było ukierunkowanie dotacji na zwrot bonifikat dla przedsiębiorstw nasiennych, które w 1990 r. stosowały umowne ceny na ten materiał i częstokroć wysokie nieuzasadnione marże. Ujawniono różnego rodzaju nieprawidłowości w udzielaniu bonifikat. Kontrola wykazała, że przedsiębiorstwa nasienne tworzące krajową rezerwę nasienną (KRN) wykorzystywały ją jako remanent magazynowy, powszechnie przechowując na KRN nasiona nie znajdujące popytu na rynku. Stwierdzono niezadowalający nadzór Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt nad prawidłowością przydzielania dotacji hodowcom. Występowały przypadki dwukrotnego wypłacania dotacji temu samemu hodowcy do tej samej sztuki zwierzęcia. NIK we wnioskach wskazała na pilną potrzebę dokonania zmian w zasadach stosowania bonifikat w cenie kwalifikowanego materiału siewnego zbóż i sadzeniaków ziemniaka oraz na rozważenie zasadności utrzymania KRN.

Wyniki badań kontrolnych przeprowadzonych w 1993 i 1994 r.³ wykazały nieprawidłowości przy udzielaniu i rozliczaniu dotacji na postęp biologiczny w rolnictwie. W zakresie produkcji roślinnej, niezgodnie z obowiązującymi przepisami, obejmowano dotowaniem materiał siewny niekwalifikowany, zakupiony od jednostek nieposiadających pozwolenia na jego obrót. Dotowano też zawyżone koszty przechowywania KRN. Wykazano, że Ministerstwo RiGŻ wypłacało dotacje hodowcom roślin za odmiany i rody nie objęte badaniami rejestrowymi. Ustalenia kontroli w produkcji zwierzęcej wykazały przedterminowe (nieplanowe) zbywanie dotowanych rozplodników. Niektóre stacje hodowli zwierząt błędnie naliczały i pobierały zawyżoną dotację do oceny krów, a stacje hodowli i unasienniania zwierząt zawyżone dotacje do nasienia. NIK we wnioskach wskazała możliwości likwidacji niektórych nieprawidłowości w dotowaniu postępu biologicznego w rolnictwie poprzez wykorzystanie instrumentów oddziaływania określonych obowiązującymi przepisami, a także poprzez odpowiednią nowelizację rozporządzenia Ministra RiGŻ w sprawie

² Informacja o wynikach kontroli wykorzystania dotacji budżetowych w rolnictwie i gospodarce żywnościowej NIK sierpień 1991 r.

³ Informacja o wynikach kontroli wykorzystania środków budżetowych na sfinansowanie zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie NIK kwiecień 1995 r.

wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania na rok 1995.

W informacji NIK⁴ stwierdzono, że zwiększone dotacje oraz zmiany w organizacji hodowli i dystrybucji środków budżetowych nie poprawiły utrzymujących się od wielu lat niekorzystnych tendencji w owczarstwie. Odnotowano dalszy spadek pogłowia owiec, a ich chów był nadal nieopłacalny. Problemem było też duże rozdrobnienie hodowli owiec i brak zainteresowania rolników podejmowaniem lub powiększaniem produkcji owczarskiej. Wyniki kontroli wykazały, że efekty wykorzystania środków budżetowych zależą w dużym stopniu od właściwego przygotowania organizacyjnego i prawidłowości wykonywania zadań w hodowli przez Polski Związek Owczarski (PZO) i regionalne związki hodowców owiec i kóz.

W przeprowadzonych w latach 1994 - 1997 kontrolach wykonania budżetu państwa - w części 19 Ministerstwo RiGŻ⁵ stwierdzono m.in., że:

- nierealnie planowano zadania i wydatki w ramach postępu biologicznego w rolnictwie, co wymuszało liczne korekty w trakcie realizacji budżetu;
- dokonywano wypłat i rozliczeń dotacji na postęp biologiczny w rolnictwie niezgodnie z przepisami wykonawczymi oraz ustaleniami zawartymi w decyzjach i umowach;
- finansowano środkami budżetowymi na postęp biologiczny zakupy maszyn specjalistycznych pochodzących z importu bez uprzedniego rozeznania kształtowania się cen na taką aparaturę, a nawet nieprzydatnych w praktyce;
- w rozporządzeniu Ministra RiGŻ dotyczącym dotacji dla rolnictwa w 1997 r. nie określono stawek dofinansowania importu zasobów genetycznych w produkcji zwierzęcej;

Kierowane do Ministra RiGŻ po kontrolach budżetowych wnioski były w większości realizowane. Nadal jednak nie usprawniono planowania zadań i wydatków budżetowych dotyczących postępu biologicznego w rolnictwie i nie poprawiono nadzoru nad prawidłowością ich wykorzystania.

⁴ Informacja o wynikach kontroli wykorzystania środków budżetowych na hodowlę owiec i produkcję owczarską NIK czerwiec 1997 r.

⁵ Informacje o wynikach kontroli wykonania budżetu państwa w 1994 r. - w części 19 MRiGŻ NIK czerwiec 1995 r., lipiec 1996 r., lipiec 1997 r., maj 1998 r.

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

Przy malejących wydatkach budżetu państwa na postęp biologiczny w rolnictwie zaplanowanych na 1999 r. w wysokości 229.242 tys. zł, tj. o 20,2% niższych od poniesionych w 1998 roku, które wyniosły 287.205 tys. zł i zmniejszyły się realnie o 12,2% w porównaniu z rokiem 1997 kiedy wyniosły 327.057 tys. zł, a w odniesieniu do 1996 r. były niższe o 7,7% (311.305 tys. zł), występowały liczne nieprawidłowości w wykorzystaniu przeznaczonych na ten cel dotacji:

- **wadliwy był system planowania i finansowania zadań,**
- **część dotacji wykorzystano niezgodnie z przeznaczeniem i zawartymi umowami,**
- **nieterminowo i nieprawidłowo rozliczano dotacje na niektóre zadania,**
- **nie wykorzystane środki budżetowe przesuвано między realizowanymi zadaniami bez wiedzy i zgody dysponentów wyższego stopnia,**
- **niedostateczny był nadzór dysponentów środków budżetowych nad ich wydatkowaniem,**
- **niska była ściągальność opłat za świadczone usługi zootechniczne w zakresie oceny użytkowości i inseminacji zwierząt gospodarskich.**

- 1. Obowiązujący w latach 1997 - 1998 system dotowania hodowli roślin nie sprzyjał efektywnemu wykorzystaniu przeznaczonych na ten cel 98,9 mln zł środków budżetowych, bowiem w programach hodowlanych Minister RiGŻ nie wyznaczał konkretnych zadań wytypowanym przedsiębiorcom oraz nie określał efektów jakie powinni**

osiągnąć. Wysoki udział dotacji w kosztach hodowli roślin wynoszący około 75%, a w przypadku IHAR Radzików 85%, oznaczał przejęcie tych kosztów przez państwo i świadczył o słabym przystosowaniu się rodzimej hodowli roślin do warunków rynkowych. (str. 30 - 32)

2. **Pomimo, że już w 1995 r. MRiGŻ zaprzestało dofinansowania hodowli zachowawczej⁶ roślin rolniczych, a od 1998 r. hodowli zachowawczej roślin ogrodnich, uznając iż ta hodowla powinna być opłacana ze środków własnych firm hodowlanych, stwierdzono przypadki finansowania jej środkami budżetowymi.** Z otrzymanych w 1998 r. na realizację programu hodowlanego „Ziemniaki” dotacji w kwocie 4.878,5 tys. zł IHAR w Radzikowie przekazał Hodowli Roślin w Szyldaku Spółce z o.o. 694,6 tys. zł na prowadzenie hodowli zachowawczej odmian i rodów ziemniaka. (str. 33 - 34)

Ustalono, że w badanym okresie Instytut nie wykorzystał 5,4 mln zł dotacji na programy hodowlane w kwotach określonych przez MRiGŻ, przesuując je na dofinansowanie innych programów, z tego w 1998 r. kwotą 345,1 tys. zł sfinansował nielegalnie prace hodowlane gatunków roślin nie ujętych w wykazie programów hodowlanych dla IHAR zawartym w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 11 maja 1998 r. w sprawie stawek dotacji dla rolnictwa na 1998 r. (str. 34 - 35)

3. **Istotną wadą systemu dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej była duża do sfinansowania liczba zadań hodowlanych, określona w rozporządzeniach Ministra RiGŻ w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa na 64 w 1997 r. i 54 zadania w 1998 r. oraz dokonywane zmiany parametrów zadań, co zmniejszało ich czytelność oraz utrudniało hodowcom prowadzenie prac hodowlanych. Ponadto za nielegalne należy uznać przyznanie CSHZ w badanym okresie dotacji na realizację zadań w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt**

⁶ hodowla roślin mająca na celu zachowanie charakterystycznych właściwości oraz wyrównania i trwałości wytworzonych odmian

w łącznej wysokości ponad 5,1 mln zł. W świetle kontroli dotacja ta miała charakter podmiotowy i została wykorzystana na pokrycie kosztów funkcjonowania działów i samodzielnych stanowisk Centralnej Stacji, gdy zgodnie z ustawami budżetowymi dotacje na dofinansowanie kosztów zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie powinny być przedmiotowe (str. 47 - 48)

4. **W ocenie NIK budzi wątpliwość zasadność objęcia finansowaniem ze środków budżetowych postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej populacji krajowego bydła mięsnego i owiec w sytuacji zmniejszania się ogólnej kwoty środków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie.** W przypadku owiec podwojenie nakładów budżetowych z 10,7 mln zł w 1996 r. do 20,8 mln zł w 1997 r. i 21,1 mln zł w 1998 r. nie zahamowało spadku pogłowia owiec i nie poprawiło wskaźników wyznaczonych do osiągnięcia „Programem doskonalenia pogłowia owiec do 2010 r.” (str. 46- 47)
5. **Wyniki kontroli wykazały brak konsekwencji w realizacji ustanawianych rokrocznie systemowych zasad finansowania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, w których określano, że sposób oraz kierunki dotowania będą wynikały z zatwierdzonych przez Ministra RiGŻ programów hodowlanych dla poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich.** W wydawanych rozporządzeniach Minister RiGŻ określał i realizował dotacje również do hodowli pszczoł, kóz oraz ryb, dla których nie opracowano krajowych programów hodowlanych. Z 1.037,6 tys. zł przeznaczonych w 1998 r. na hodowlę ryb, 82,5% nie miało bezpośredniego związku z postępow biologicznym i zostało wykorzystane na dotowanie materiału zarybieniowego, tj. produkcji towarowej (str. 45 - 46)
6. **Za niegospodarne należy uznać preferowanie w dotowaniu oceny użytkowości mlecznej krów małych stad, poprzez przyjęcie najwyższej stawki jednostkowej dla metody A 4 stosowanej głównie w ich ocenie.**

W latach 1997 - 1998 należna dotacja do oceny krów przeprowadzonej metodą A 4 w oborach liczących do 20 sztuk wyniosła 25.388,6 tys. zł, tj. 61,0% dotacji ogółem przeznaczonej na ocenę krów mlecznych. **Niecelowe i niegospodarne było dotowanie oceny użytkowości mlecznej krów w stadach liczących do 5 sztuk, które praktycznie nie uczestniczą w realizacji programu hodowlanego.** W 1998 r. liczba gospodarstw posiadających pod oceną stada do 5 krów stanowiła 15,8% ocenianych obór, a koszt oceny jednej krowy w takim stadzie wynosił 142 zł i był wyższy o 40% od kosztu oceny w stadach liczących 20 krów (str. 49 - 50)

7. **Krytycznie należy ocenić ograniczanie środków budżetowych na import zwierzęcych zasobów genetycznych, które są najskuteczniejszym instrumentem dla szybkiego uzyskania postępu biologicznego.** W porównaniu z 1996 r. wydatki na ten cel zmniejszyły się w 1997 r. o 19,2%, a w 1998 r. aż o 88,5% do kwoty zaledwie 370,1 tys. zł. Zmalał m.in. import zarodków bydłych do realizacji krajowego programu hodowlanego z 376 w 1997 r. do 138 w 1998 r. (str. 43)
8. **Wobec zobowiązania się Rządu RP do ochrony krajowych elementów różnorodności biologicznej poprzez podpisanie międzynarodowej Konwencji o różnorodności biologicznej krytycznie należy ocenić nieobjęcie ochroną i dotowaniem bydła rodzimego rasy polskiej czerwonej, a za niecelowe należy uznać dotowanie stad zachowawczych zwierząt ras niepolskich. Z powodu braku Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej i przy niskich nakładach finansowych MRiGŻ na ten cel, nie opracowano i nie określono programowych zasad ochrony i dotowania gatunków i ras zwierząt gospodarskich istotnych z punktu widzenia państwa, a w zakresie struktury rasowej i liczebności stad zachowawczych co roku dokonywano zmian**
(str. 53 - 54)

- 9. NIK negatywnie ocenia funkcjonujący w zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej sposób rozliczeń środków budżetowych pomiędzy CSHZ i jej oddziałami, oraz MRiGŻ.** Wynikiem niedostatecznego nadzoru Centralnej Stacji było nierozliczenie i niezwrócenie w terminie wyznaczonym rozporządzeniem Ministra RiGŻ w sprawie stawek dotacji dla rolnictwa nie wykorzystanych środków budżetowych w 1997 i 1998 r. przez niektóre OSHZ i SHiUZ. Ustalono, że nie zwrócone dotacje w łącznej kwocie około 3,1 mln zł zostały przeznaczone na bieżącą działalność, wypłatę wynagrodzeń, składki na ubezpieczenie społeczne i Fundusz Pracy, co było sprzeczne z celem tych dotacji określonym w powyższych rozporządzeniach Ministra RiGŻ(**str. 55**)
- 10. Wynikiem niedostatecznego nadzoru Ministra RiGŻ oraz pobieżnej analizy przedkładanych rozliczeń było niezgodne z umowami zawartymi pomiędzy MRiGŻ i Instytutem Zootechniki wydatkowanie przez ten Instytut kwoty 629,7 tys. zł dotacji na zlecone prace badawcze z zakresu postępu biologicznego w rolnictwie, w tym 107,2 tys. zł na zadania nie objęte kalkulacją, a także częściowe zdublowanie dotacji budżetowej dla Polskiego Związku Owczarskiego na komputerową bazę danych o owcach (str. 56-57)**
- 11. Negatywnie należy ocenić wykorzystanie 8.710,9 tys. zł dotacji budżetowych przeznaczonych na postęp biologiczny w rolnictwie na dofinansowanie zakupu zwierząt użytkowych przez rolników dotkniętych klęską powodzi bez przeprowadzenia oceny ich efektywności z punktu widzenia hodowlanego.** Określone w rozporządzeniu Ministra RiGŻ zasady dotowania zwierząt „powodziowych” należy uznać za nie w pełni gospodarne, ponieważ nie kierowano do powodźnian w pierwszej kolejności zwierząt uznanych za hodowlane, za które wypłacono już dotacje, a do dalszej hodowli nie zostały wykorzystane. Nie stawiano również wymogu, by zwierzęta posiadały

udokumentowane pochodzenie rasowe, na skutek czego spośród zakupionych 266 klaczy znane było pochodzenie tylko 30% (str. 59 - 60)

12. W kreowaniu postępu biologicznego w rolnictwie wysoka i wiodąca, ze względu na posiadany potencjał genetyczny i hodowlany, jest rola AWRSP. Spółki Agencji prawidłowo realizowały przypisane im w krajowych programach hodowlanych zadania, poza niepełną realizacją programowych założeń w hodowli owiec. (str. 46, 57 - 58). Wystąpiły także opóźnienia w zorganizowaniu laboratorium sztucznej inseminacji klaczy w Stadzie Ogierów Łąck Spółce z o.o. Ustalono, że zakupiony z udziałem dotacji budżetowej w kwocie 850 tys. zł sprzęt do laboratorium mrożenia nasienia i inseminacji klaczy nie był wykorzystywany ze względu na brak pomieszczenia do jego zainstalowania (str. 52 - 53)

13. Prawidłowe działania Inspekcji Nasiennej w zakresie naliczenia, rozdysponowania i rozliczenia środków budżetowych na obniżenie ceny kwalifikowanego materiału siewnego oraz działania kontrolne u podmiotów korzystających z dopłat zapobiegły negatywnym zjawiskom w dotowanym obrocie tym materiałem. Dzięki stosowanym dopłatom budżetowym, które w badanym okresie wyniosły prawie 112,8 mln zł, zwiększyła się sprzedaż kwalifikowanego materiału siewnego zbóż i sadzeniaków ziemniaka. W 1997 r. sprzedano 249.087 t, a w 1998 r. 264.368 t kwalifikowanych nasion zbóż, tj. odpowiednio o 3,7% i 10,1% więcej niż w 1996 r. Dynamicznie wzrastała sprzedaż sadzeniaków ziemniaka, która wyniosła odpowiednio 77.783 t i 92.567 t, tj. o 32,5% i 57,7% więcej niż w 1996 r.

(str. 37 - 40)

14. W wyniku kontroli ujawniono uszczuplenia finansowe w łącznej wysokości ponad 9,2 mln zł, w tym 8.070 tys. zł dotyczących środków budżetowych. NIK wystąpiła o zwrot pobranych w nadmiernej wysokości i wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem dotacji w łącznej kwocie 4.777,4 tys. zł, z czego na dzień 30 czerwca 1999 r.

odzyskano 3.103,4 tys. zł. Stwierdzono też nieprawidłowe wydatki w kwocie ponad 5,4 mln zł. Na uszczuplenia i nieprawidłowe wydatki złożyły się:

nieterminowe i nieprawidłowe rozliczanie zaliczek i dotacji na zadania budżetowe i dla hodowców	5.566.900,00
niezgodne z przeznaczeniem wykorzystanie dotacji	1.836.442,00
nieterminowe regulowanie opłat za świadczone usługi	1.156.324,00
niezgodne z umową wykorzystanie dotacji	629.653,00
naliczenie i wypłacenie nienależnych dotacji	37.123,60
przesunięcia niewykorzystanych środków między realizowanymi zadaniami	5.400.476,00
nadpłata podatku gruntowego	1.061,00

3. Wnioski

W celu usunięcia stwierdzonych w trakcie kontroli nieprawidłowości oraz wyeliminowania możliwości ich wystąpienia w przyszłości, oraz prawidłowego i bardziej efektywnego gospodarowania środkami budżetowymi, **niezależnie od pełnej realizacji wniosków przekazanych skontrolowanym jednostkom, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje do:**

Ministra Spraw Zagranicznych o:

- wszczęcie procedury mającej na celu wejście w życie Konwencji o różnorodności biologicznej,

Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej o:

- wprowadzenie skuteczniejszego nadzoru poprzez przeprowadzanie okresowych ocen z realizacji wydatków na postęp biologiczny w rolnictwie i częstsze kontrole przedsiębiorców wykorzystujących dotacje na ten cel,
- przyspieszenie restrukturyzacji CSHZ w celu dostosowania jej zadań do wymogów określonych w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich,
- zaprzestanie podmiotowego dotowania CSHZ, gdyż zgodnie z ustawami budżetowymi dotacje na dofinansowanie kosztów zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie powinny być przedmiotowe,
- dokładne określenie przyczyn różnicowania jednostkowych stawek dotacji na doświadczenia odmianowe realizowane przez COBORU w przyjętych zasadach

przyznawania dotacji na działalność badawczo-doświadczalną związaną z rejestracją odmian,

- podjęcie ponownych działań w celu zorganizowania podmiotu prowadzącego zintegrowaną hodowlę buraka cukrowego,
- opracowanie Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej w części dotyczącej zwierząt gospodarskich zgodnie z postanowieniami międzynarodowej Konwencji o różnorodności biologicznej,
- terminowe wydawanie rozporządzeń w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz zasad i trybu ich udzielania,

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności

Problematykę prawną dotyczącą nasiennictwa, tj. hodowli i oceny odmian roślin uprawnych, praw i obowiązków hodowców odmian roślin oraz praw twórców tych odmian, wytwarzania, obrotu oraz oceny i kontroli materiału siewnego reguluje ustawa z dnia 24 listopada 1995 r. o nasiennictwie⁷.

Wszelkie sprawy związane z urzędowym badaniem i oceną odmian, prowadzeniem rejestru⁸, przyznawaniem hodowcy wyłącznego prawa do odmiany oraz z lustracją hodowli odmian należą do właściwości Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin uprawnych (COBORU) - (art. 13). COBORU prowadzi też sprawy związane z premiami autorskimi i pomocniczymi premiami autorskimi (art. 76 i 80)⁹. Centralny Ośrodek jest państwową jednostką organizacyjną podległą Ministrowi RiGŻ prowadzącą gospodarkę finansową na zasadach określonych przepisami prawa

⁷ Ustawa z dnia 24 listopada 1995 r. o nasiennictwie (Dz.U. z 1995 r. Nr 149, poz. 724 ze zmianami)

⁸ Rejestr odmian roślin uprawnych jest urzędowym wykazem oryginalnych i selekcionowanych odmian tych roślin uprawnych, które mają znaczenie w gospodarce narodowej (art. 5)

⁹ Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 17 grudnia 1990 r. w sprawie premii autorskich, hodowlanych i pomocniczych oraz opłat hodowlanych - obowiązują przepisy tylko rozdziału pierwszego (Dz.U. z 1990 r. Nr 90, poz. 532 ze zmianami)

budżetowego¹⁰ dla państwowej jednostki budżetowej (art. 14). Organizację, szczegółowe zadania oraz tryb działania COBORU określa statut¹¹.

Ocenę materiału siewnego oraz jego kontrolę wykonuje Inspekcja Nasienna (art. 51). Inspekcja Nasienna jest organem administracji państwowej podległym Ministrowi RiGŻ i prowadzi gospodarkę finansową na zasadach określonych przepisami prawa budżetowego dla państwowej jednostki budżetowej (art. 52). Od 1 stycznia 1999 r.¹² Inspekcję Nasienneą tworzą Główny Inspektor Inspekcji Nasiennej oraz wojewódzcy inspektorzy inspekcji nasiennej, przy czym główny inspektor jest centralnym organem administracji rządowej podległym ministrowi właściwemu do spraw rolnictwa. Organizację, szczegółowe zadania oraz tryb działania Inspekcji Nasiennej, aktualnie Głównego Inspektoratu Inspekcji Nasiennej określa statut¹³.

Obrót materiałem siewnym mogą prowadzić przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na prowadzenie tego obrotu, wydane przez dyrektora okręgowego inspektoratu Inspekcji Nasiennej (aktualnie dyrektora wojewódzkiego inspektoratu Inspekcji Nasiennej) właściwego terytorialnie dla siedziby tego przedsiębiorcy (art. 63). Dyrektor okręgowego inspektoratu Inspekcji Nasiennej (aktualnie dyrektor wojewódzkiego inspektoratu Inspekcji Nasiennej) może cofnąć zezwolenie na prowadzenie obrotu materiałem siewnym w całości lub w części przedsiębiorcy naruszającemu zasady i przepisy obowiązujące w obrocie albo nie uiszczającemu obowiązujących opłat hodowlanych (art. 65).

Do 9 kwietnia 1998 r. sprawy z zakresu hodowli oraz rozrodu zwierząt gospodarskich regulowała ustawa z dnia 8 grudnia 1960 r. o hodowli zwierząt gospodarskich¹⁴ oraz wydane i utrzymane na jej podstawie następujące rozporządzenia i zarządzenia Ministra RiGŻ (obowiązują do 10 kwietnia 1999 r. zgodnie z art. 44 ust. 2

¹⁰ Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. Prawo budżetowe (tekst jednolity Dz.U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344 ze zmianami)

¹¹ Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 4 kwietnia 1996 r. w sprawie nadania statutu COBORU (Dz.U. z 1996 r. Nr 44, poz. 195)

¹² Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. Nr 106, poz. 668)

¹³ Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 4 kwietnia 1996 r. w sprawie nadania statutu Inspekcji Nasiennej (Dz.U. z 1996 r. Nr 44, poz. 194) oraz Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Inspektoratowi Inspekcji Nasiennej (Dz.U. z 1998 r. Nr 166, poz. 1251)

¹⁴ Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o hodowli zwierząt gospodarskich (Dz.U. z 1960 r. Nr 54, poz. 310 ze zmianami) uchylona ustawą z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. Nr 123, poz. 774 ze zmianami)

ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich, który stanowi, iż przepisy wykonawcze wydane na podstawie wyżej wymienionej ustawy pozostają w mocy, jeżeli nie są sprzeczne z obowiązującą ustawą, nie dłużej jednak niż w okresie roku od dnia jej wejścia w życie).

Podstawową jednostką w zarządzaniu hodowlą zwierząt jest Centralna Stacja Hodowli Zwierząt (CSHZ) w Warszawie, utworzona w 1975 r. na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 lipca 1975 r. w sprawie utworzenia Centralnej i okręgowych stacji hodowli zwierząt¹⁵, zorganizowana i prowadząca działalność według przepisów zarządzenia Nr 139 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 6 listopada 1991 r. w sprawie organizacji i zakresu działania Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt¹⁶. Realizuje też zadania przewidziane dla niej w krajowych programach hodowli bydła i trzody chlewnej, zaakceptowanych przez Ministra RiGŻ. Centralna Stacja jest zakładem budżetowym i prowadzi gospodarkę finansową przewidzianą przepisami prawa budżetowego dla zakładów budżetowych.

Upoważnienie Ministra RiGŻ do prowadzenia oceny i hodowli zwierząt poza Centralną Stacją posiada:

- Polski Związek Hodowców Koni (PZHK), któremu powierzono hodowlę na podstawie rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 21 lipca 1982 r.¹⁷ zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych z dnia 18 października 1977 r.¹⁸ Realizuje on zatwierdzony przez MRiGŻ „Program hodowli koni do 2000 r.”
- Polski Związek Owczarski (PZO), któremu powierzono hodowlę na podstawie rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 5 stycznia 1995 r.¹⁹ zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych z dnia 18 października 1977 r.²⁰ Realizuje on zatwierdzony przez MRiGŻ „Program doskonalenia pogłowia owiec do 2010 r.”

¹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 lipca 1975 r. w sprawie utworzenia Centralnej i okręgowych stacji hodowli zwierząt (Dz.U. z 1975 r. Nr 26, poz. 138)

¹⁶ Zarządzenie nr 139 Ministra RiGŻ z dnia 6 listopada 1991 r. w sprawie organizacji i zakresu działania Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt (niepublikowane, ze zmianami)

¹⁷ Dz.U. z 1982 r. Nr 23, poz. 168

¹⁸ Dz.U. z 1977 r. Nr 31, poz. 138 ze zmianami

¹⁹ Dz.U. z 1995 r. Nr 4, poz. 19

²⁰ Dz.U. Nr 123, poz. 774 ze zmianami

Zagadnienia związane z hodowlą i rozrodem różnych gatunków zwierząt regulowane są również aktami prawa wewnętrznego (regulaminy, wytyczne i instrukcje) wydawanymi przez Ministra RiGŻ oraz CSHZ.

Dnia 10 kwietnia 1998 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich²¹, która w sposób kompleksowy reguluje sprawy z zakresu hodowli oraz zachowania zasobów genetycznych, oceny wartości użytkowej i hodowlanej, prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych, a także nadzoru nad hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich.

Ustawa zakłada likwidację Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt, nakładając jednocześnie na Ministra RiGŻ obowiązek utworzenia jednostki organizacyjnej o zasięgu krajowym, która zajmie się oceną wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt (art. 6).

Zgodnie z art. 8 ustawy Minister RiGŻ może upoważnić inne podmioty np. związki hodowców do prowadzenia oceny wartości użytkowej lub hodowlanej, o ile zapewnią wiarygodność wyników.

Zgodnie z art. 3 ustawy poddanie zwierząt gospodarskich ocenie wartości użytkowej jest dobrowolne i odbywa się na koszt zainteresowanego hodowcy.

Zrealizowanie przez Ministra RiGŻ upoważnienia do określenia zakresu oraz metod prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej, a także sposobu oznakowania i identyfikacji zwierząt do celów hodowlanych, powinno umożliwić porównywalność wyników oceny w skali całego kraju (art. 10 ust. 1).

Księgi hodowlane zwierząt prowadzą związki hodowców lub inne podmioty, które otrzymały zezwolenie Ministra RiGŻ wydane w drodze decyzji administracyjnej (art. 14).

Ustawa stanowi, że Minister RiGŻ będzie miał obowiązek wydania zezwolenia, jeżeli dany związek hodowców lub inny podmiot spełni wszystkie wymagania przewidziane w art. 14 ust. 2, a przede wszystkim przedstawi krajowy program hodowlany.

Minister RiGŻ został upoważniony do określenia szczegółowych zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów oraz wskazania wymogów, jakie powinien spełniać program hodowlany (art. 21).

²¹ Dz.U. z 1997 r. Nr 123, poz. 774

Przepisy ustawy szczegółowo regulują kwestie rozrodu zwierząt gospodarskich (art. 22 - 32).

Z treści art. 28 i 29 ustawy wynika obowiązek uzyskiwania zezwoleń Ministra RiGŻ na pozyskiwanie, konfekcjonowanie, przechowywanie i dostarczanie nasienia oraz wprowadzanie do obrotu komórek jajowych i zarodków wykorzystywanych w rozrodzie zwierząt.

Podmioty występujące z wnioskiem o wydanie tych zezwoleń powinny dołączyć program realizacyjny oceny i selekcji reproduktorów, co ma na celu zapewnienie postępu hodowlanego opartego na doskonaleniu genetycznym (art. 29 ust. 2 pkt 3).

Ustawa nie ogranicza obrotu reproduktorami i materiałem biologicznym sprowadzanym z zagranicy, jeśli tylko spełniają warunki jakości hodowlanej (art. 34 i 35).

Przepisy art. 42 - 43 ustawy zapewniają ciągłość prowadzenia pracy hodowlanej i ksiąg.

Szczególną rolę w realizacji programów hodowli roślin i zwierząt spełniają spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Na mocy ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa²², Minister RiGŻ jako organ założycielski, przekazał do Oddziału Terenowego AWRSP w Warszawie mienie pozostałe po likwidacji przedsiębiorstw hodowli roślin i zwierząt, które uznał za gospodarstwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej. W ramach programów restrukturyzacyjnych Ministerstwo RiGŻ określało zakres hodowli, który był chroniony, i na tej podstawie tworzone jednoosobowe spółki AWRSP.

Dotacje na dofinansowanie kosztów niektórych zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie ustalone są w ustawie budżetowej na rok 1996 z dnia 1 lutego 1996 r. (art. 18)²³, na rok 1997 z dnia 21 lutego 1997 r. (art. 21)²⁴ i w ustawie budżetowej na rok 1998 z dnia 19 lutego 1998 r. (art. 20)²⁵ w następującej wysokości:

- na 1996 r. - postęp biologiczny w produkcji roślinnej - 108.788 tys. zł (część 19, dział 40, rozdział 4401); - postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej - 139.377 tys. zł (część 19, dział 40, rozdział 4402),

²² jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299 ze zmianami

²³ Ustawa budżetowa na rok 1996 z dnia 1 lutego 1996 r. (Dz.U. Nr 19, poz. 87)

²⁴ Ustawa budżetowa na rok 1997 z dnia 21 lutego 1997 r. (Dz.U. Nr 19, poz. 106 i Nr 80, poz. 510)

²⁵ Ustawa budżetowa na rok 1998 z dnia 19 lutego 1998 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 156)

- na 1997 r. - postęp biologiczny w produkcji roślinnej - 127.006 tys. zł (część 19, dział 40, rozdział 4401); - postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej - 168.284 tys. zł (część 19, dział 40, rozdział 4402),
- na 1998 r. - postęp biologiczny w produkcji roślinnej - 124.989 tys. zł (część 19, dział 40, rozdział 4401); - postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej - 160.451 tys. zł (część 19, dział 40, rozdział 4402).

Przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 1991 r. Prawo budżetowe²⁶ zobowiązują Ministra RiGŻ do ustalania w porozumieniu z Ministrem Finansów, w drodze rozporządzenia, stawek dotacji na jednostkę usługi lub produktu oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania tych dotacji (art. 19a ust. 3).

W rozporządzeniu z dnia 18 lipca 1997 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1997 r.²⁷ Minister RiGŻ określił wysokość stawek dotacji oraz zasady i tryb ich udzielania.

W związku z zatwierdzonym 6 listopada 1996 r. przez Ministra RiGŻ „Programem Hodowli Roślin do 2000 roku” dofinansowaniem objęto programy hodowli twórczej gatunków roślin uprawnych, mających duże znaczenie gospodarcze. Gatunki te podzielono na trzy grupy: rośliny strategiczne (26), rośliny ważne gospodarczo (31) i rośliny o małym znaczeniu gospodarczym. Roślinom z grupy I i II przypisano liczbę programów hodowlanych, przewidzianych do sfinansowania, oraz podmioty, które będą realizować te programy (załącznik nr 1 do rozporządzenia).

W porównaniu z zasadami obowiązującymi w 1996 r.²⁸ podwyższono stawkę dotacji na obniżenie ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego.

W zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej (dotowanie odbywa się według założeń programów hodowlanych dla poszczególnych gatunków zwierząt) dotacja została przeznaczona dla hodowców: bydła, trzody chlewnej, owiec, koni, drobiu, pszczoł, ryb, zwierząt futerkowych oraz na: import zasobów genetycznych niezbędnych do realizacji programów hodowlanych, utrzymanie zwierząt gospodarskich w stadach zarodowych, zachowawczych i stanowiących rezerwę genetyczną, usługi zootechniczne z zakresu oceny użyteczności oraz unasienniania zwierząt gospodarskich,

²⁶ patrz przypis 10

²⁷ Dz.U. Nr 92, poz. 568 i Nr 120, poz. 763

²⁸ Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 24 czerwca 1996 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1996 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 378)

upowszechnianie postępu biologicznego, inne zadań z zakresu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, organizowanie Krajowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych (§§ 11 - 26). Stawki dotacji do poszczególnych gatunków zwierząt zostały określone w przepisach §§ 12 - 16 przedmiotowego rozporządzenia oraz w załącznikach nr 2, 3, 6 i 7 do rozporządzenia.

W stosunku do 1996 r. zmieniono dotowane zadania z zakresu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej. Między innymi odstąpiono od dotowania: krów i jałowic wytypowanych na dawczynię zarodków, buhajów stacjonujących w SHiUZ i uczestniczących w wycenie stacjonarnej według programu MOET²⁹, knurów w 3 klasie indeksu kojarzenia i oceny ojca na potomstwie, tryków sprzedawanych do rozrodu, owiec rasy fryzyjskiej w stadach stanowiących rezerwę genetyczną, ogierów rasy małopolskiej, wielkopolskiej i szlachetnej półkrwi sprzedanych do stada ogierów lub zakładu treningowego. W unasiennianiu krów zmieniono tytuły dotacyjne, a dotacje za ogiera przygotowywanego do próby dzielności zróżnicowano w zależności od czasu trwania treningu (100 - dni lub 8 - miesięcy). W miejsce dotacji do owiec maciorek wprowadzono dotacje do owiec matek w stadach zarodowych i reprodukcyjnych, uczestniczących w programie doskonalenia plenności, oraz w stadach towarowych.

Zgodnie z przepisami powyższego rozporządzenia nie wykorzystane w 1997 r. środki budżetowe na dotacje w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie podlegały zwrotowi na rachunek Ministerstwa, w zależności od zadania, którego dotyczyły, w terminie do 20 stycznia lub 28 lutego 1998 r. (§ 66 ust. 3).

Rozporządzenie weszło w życie z dniem 7 sierpnia 1997 r. z mocą od 1 stycznia 1997 r.

W związku z klęską powodzi, która wystąpiła w lipcu 1997 r. na niektórych obszarach kraju i spowodowanymi stratami w rolnictwie dokonano zmiany rozporządzenia Ministra RiGŻ z 18 lipca 1997 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1997 r.³⁰.

Zmiany w części dotyczącej dofinansowania postępu biologicznego w rolnictwie dotyczyły:

²⁹ MOET (Multiple Ovulation Embryo Transfer) - realizowany w OHZ Gajewo Spółka z o.o. program transplantacji zarodków, według którego wycenia się stacjonujące w SHiUZ buhaje na podstawie użytkowości mlecznej siostr i pórsiostr

³⁰ Rozporządzenie Ministra RiGŻ z 23 września 1997 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1997 r. (Dz.U. Nr 120, poz. 763)

- wprowadzono bonifikatę w wysokości 50 zł za 100 kg kwalifikowanych nasion zbóż ozimych, nabytych od 15 sierpnia do 15 listopada 1997 r., i wykorzystanych do siewu na gruntach ornych dotkniętych powodzią w posiadanym gospodarstwie nabywcy, w którym wystąpiły szkody spowodowane przez powódź (§ 4),
- na obszarach dotkniętych powodzią wprowadzono bezpłatną ocenę wartości użytkowej i hodowlanej oraz unasienniania zwierząt gospodarskich, poprzez zrekompensowanie podmiotom wykonującym te usługi, równowartość opłat należnych od hodowców (załącznik 6a do rozporządzenia),
- dla nabywców z terenów dotkniętych powodzią wprowadzono nowy tytuł dotacyjny do zakupu zwierząt hodowlanych i użytkowych (załączniki 2a i 2b do rozporządzenia),
- odstąpiono od dotowania koni hodowli krajowej uzyskujących wyniki w próbach dzielności i championatach (dział I i II załącznika 7 do rozporządzenia),
- odstąpiono od zorganizowania Krajowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych i organizacji pilotażowych laboratoriów oceny mleka surowego oraz zmniejszono kwoty dotacji na upowszechnianie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej i na niezbędny import do realizacji programów hodowlanych (§ 20).

Rozporządzenie Ministra RiGŻ z 23 września 1997 r. zmieniające obowiązujące rozporządzenie Ministra RiGŻ z 18 lipca 1997 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1997 r. weszło w życie z dniem 6 października 1997 r. z mocą od 1 września 1997 r. z wyjątkiem przepisu zmniejszającego stawki dotacji (z 46 zł do 40 zł) dla podmiotów, którym Minister RiGŻ zleci prowadzenie opieki zootechnicznej nad punktami kopulacyjnymi buhajów, knurów, tryków i ogierów, który wszedł w życie 21 października 1997 r.

W rozporządzeniu z dnia 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r.³¹ Minister RiGŻ utrzymał główne kierunki i cele dotacyjnego dofinansowania postępu biologicznego w produkcji roślinnej, w tym kolejny etap realizacji zadań objętych „programem hodowli roślin na tle zmian organizacyjnych w jednostkach hodowlanych do 2000 r.”. Natomiast zmiany w porównaniu z przepisami obowiązującymi w 1997 r. dotyczyły m.in.:

- ustalono dotacje w wysokości 100% i 60% kwoty wynikającej z wyceny programów hodowlanych na dokończenie prac hodowlanych za rody znajdujące się w badaniach rejestrowych (§ 3 ust. 3 pkt 3 i 4),
- obniżono stawki dotacji do bonifikowanego zakupu kwalifikowanego zboża (§ 4 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1, ust. 4 pkt 1).

Dotowanie zadań z zakresu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej w 1998 r. odbywa się zgodnie z założeniami programów hodowlanych dla poszczególnych gatunków zwierząt. Odnotowano jednak następujące zmiany w porównaniu z przepisami obowiązującymi w 1997 r. m.in.:

- odstąpiono od dotowania rozplodnika buhaja i knura w klasie II (§ 11 i 12), kłaczy stadnej wyżrebionej (§ 16), koni za zajęcie miejsca w finałach prób dzielności (§ 17), zadań z zakresu opieki zootechnicznej nad punktami kopulacyjnymi rozplodników,
- zakres dotowania oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt gospodarskich został utrzymany na poziomie roku 1997, przy jednoczesnym obniżeniu stawek dotacji w stosunku do obowiązujących w ubiegłym roku,
- przy imporcie materiału niezbędnego do realizacji programów hodowlanych, przyjęto, że cena zakupu obejmuje kwotę należną sprzedającemu powiększoną o obciążenia o charakterze publicznoprawnym i koszty ubezpieczenia związane bezpośrednio z zakupem (§ 20 pkt 3),
- wprowadzono nowe tytuły np. wyposażenie i zainstalowanie linii technologicznej do pobierania, oceny, konfekcjonowania i konserwowania nasienia ogierów (§ 20 pkt 4), unasiennianie krów matek buhajów nasieniem importowanym dla potrzeb realizacji programu hodowlanego - w stawce dotacji uwzględniono koszt nasienia importowanego (§ 22, załącznik 9 do rozporządzenia),
- sprecyzowano zadania zlecone przez Ministra RiGŻ z zakresu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej i wysokość stawek dotacji na te zadania (§ 21, załącznik 8 do rozporządzenia).

Stawki dotacji do poszczególnych gatunków zwierząt zostały określone w §§ 12 - 16 rozporządzenia oraz załącznikach nr 2, 4, 5, 6, 8 i 9 do rozporządzenia.

³¹ Dz.U. Nr 71, poz. 461 ze zmianami

Rozliczenia środków budżetowych na dotacje w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie w 1998 r. podmioty obowiązane są przedłożyć Ministrowi RiGŻ, w zależności od zadania, którego dotyczyły, w terminie do 20 stycznia lub 31 stycznia 1999 r. (§ 63 ust. 3).

Rozporządzenie weszło w życie z dniem 10 czerwca 1998 r. z mocą od 1 stycznia 1998 r.

W celu umożliwienia rolnikom nabycia materiału siewnego z bonifikatą po 31 października i wykorzystania do siewu w posiadanym gospodarstwie rolnym do 30 listopada 1998 r., zwłaszcza na terenach popowodziowych, na których siewy zbóż ozimych opóźniły się z powodu zalegania wody, dokonano zmiany rozporządzenia Ministra RiGŻ z 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r.

Rozporządzenie Ministra RiGŻ z 19 listopada 1998 r.³² zmieniające obowiązujące rozporządzenie Ministra RiGŻ z 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r. weszło w życie z dniem 26 listopada 1998 r. z mocą od 1 stycznia 1998 r.

Podmioty objęte niniejszą kontrolą zobowiązane są do prowadzenia rachunkowości według zasad i w trybie przewidzianym ustawą z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości³³.

Objęte kontrolą jednostki budżetowe opracowują plany finansowe wydatków budżetowych według zasad określonych rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 2 sierpnia 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wykonywania budżetu państwa³⁴.

Wykaz podstawowych aktów prawnych stanowi załącznik nr 2 do Informacji.

2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych kontrolowanej działalności

Pojęcie postępu biologicznego w rolnictwie

³² Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 19 listopada 1998 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r. (Dz.U. Nr 143, poz. 926)

³³ Dz.U. Nr 121, poz. 591 ze zmianami

³⁴ Dz.U. Nr 76, poz. 333 ze zmianami

Produkcja rolnicza jest funkcją nakładów materialnych i szeroko rozumianego postępu w rolnictwie i jego otoczeniu. W ujęciu długookresowym nakłady materialne (ceny nawozów mineralnych, środków ochrony roślin, paliwa i robocizny) wzrastają szybciej niż cena produktów rolnych. Trendy światowe ukazują, że tendencja ta będzie się pogłębiać. Równocześnie uświadamiane szkody w środowisku naturalnym powodowane przez intensywne rolnictwo wymuszają ograniczanie poziomu stosowania plonotwórczych środków produkcji. Dlatego też utrzymanie dotychczasowego poziomu produkcji będzie możliwe głównie dzięki wzrastającej roli wiedzy i szeroko rozumianemu postępowi w rolnictwie³⁵.

Postęp jest to proces kierunkowych zmian, w toku którego dokonuje się przechodzenie obiektów, zjawisk i układów danego rodzaju od niższych, mniej doskonałych form lub stanów rozwoju do form i stanów wyższych pod określonym względem. Postęp jest pojęciem względnym i sam w sobie nie istnieje, ale wynika z porównania z okresem poprzedzającym.

W ramach postępu w rolnictwie wyróżnia się następujące jego rodzaje: biologiczny, techniczny, organizacyjny, technologiczny, społeczno-ekonomiczny.

Postęp biologiczny obejmuje zamierzone udoskonalenia organizmów roślinnych i zwierzęcych, w tym tworzenie i wprowadzanie do rolnictwa nowych gatunków i odmian roślin oraz ras zwierząt, które charakteryzują się wyższą wartością użytkową.

Obecnie postęp biologiczny oznacza nie tylko dążenie do wzrostu wydajności jednostkowych roślin i zwierząt, ale przede wszystkim do takiego kreowania organizmów żywych, które sprzyja poprawie efektywności wykorzystania podstawowych czynników wytwórczych i polepszaniu jakości i zdrowotności produktów. Dzisiejszy postęp biologiczny ma charakter wyraźnie ekologiczny. Sprzyja on bowiem coraz lepszemu wykorzystaniu sił przyrody i przemysłowych środków produkcji rolniczej i jakościowej poprawie produktów, zgodnie z oczekiwaniami człowieka. Wzrost wydajności jednostkowej roślin i zwierząt, do niedawna główny wyznacznik postępu biologicznego, jest dziś tylko jednym z celów w komplementarnej fuzji wielu innych celów, jak np. wzrost odporności na choroby i szkodniki, poprawa

³⁵ Prof. dr hab. H. Runowski „Ekonomiczno - organizacyjne aspekty tworzenia i upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie” marzec 1997 Agricola

zdolności roślin do fotosyntezy, poprawa efektywności wykorzystania pasz przez zwierzęta, polepszanie cech użytkowych i jakościowych produktów rolnych³⁶.

Szczególna rola postępu biologicznego wynika stąd, że z wielokrotnia on efekty wcześniejszych nakładów poniesionych na mechanizację, technizację i chemizację rolnictwa. Ocenia się, że w krajach rozwiniętych połowę osiągniętego w ostatnich dziesięcioleciach przyrostu plonów roślin i wydajności zwierząt zawdzięcza się ich genetycznemu doskonaleniu³⁷.

W nadchodzącym okresie znaczenie postępu biologicznego w rozwoju produkcji rolniczej będzie się zwiększać, między innymi dzięki nowym coraz precyzyjniejszym technikom hodowli roślin i zwierząt, w tym rozsądnie stosowanej biotechnologii i inżynierii genetycznej.

Wydatki budżetowe na postęp biologiczny w ujęciu nominalnym wynosiły 84 mld zł (8,4 mln nowych złotych) w 1989 roku, a 242,3 mln zł w 1996 roku. Natomiast w ujęciu realnym (ceny stałe z 1989 r.), począwszy od 1990 roku, kiedy to osiągnęły najwyższą wartość (8,6 mln zł), spadły w latach kolejnych. Najniższy poziom wydatków budżetowych zanotowano w 1993 roku (4,7 mln zł). Od 1994 roku zaznaczył się niewielki wzrost nakładów budżetowych na postęp biologiczny (w 1996 r. - 5,3 mln zł).

Realny wymiar dotacji na postęp biologiczny w produkcji roślinnej wykazywał tendencję spadkową. Najmniej korzystne nakłady były w 1992 (1,8 mln zł), a szczególnie w 1993 roku (1,7 mln zł). W kolejnych latach 90 nastąpił relatywny wzrost finansowania postępu biologicznego w produkcji roślinnej ze źródeł budżetowych (do 2,3 mln zł w 1996 r.). Najwyraźniej wzrosły dotacje na hodowlę roślin (od 0,57 mln zł w 1989 r. do 1,10 mln zł w 1996 r.). Po okresie wielu lat spadku zwiększył się rozmiar dofinansowania zakupów materiału siewnego. W 1996 roku nakłady na ten cel były najwyższe (0,79 mln zł). Do 1993 r. włącznie dotacja budżetowa do kwalifikowanego materiału siewnego kształtowała się na niskim poziomie. W najtrudniejszym pod tym względem 1993 roku wielkość tej dotacji (0,14 mln zł), wyrażona w cenach stałych, była 5 - krotnie niższa niż w 1991 r. Począwszy od 1994 r.

³⁶ Prof. dr hab. H. Runowski „Postęp biologiczny w rolnictwie” wydawnictwo SGGW 1997 r.

³⁷ Prof. dr hab. E. Nalborczyk „Postęp biologiczny a rozwój rolnictwa w końcu XX i początkach XXI stulecia” marzec 1997 Agricola

obserwuje się wyraźny, wyprzedzający skalę inflacji, wzrost środków budżetowych przeznaczanych na ten cel. Efektem tego był wzrost zapotrzebowania na kwalifikowane nasiona. W latach 1995-1996 sprzedano dwukrotnie więcej kwalifikowanych nasion zbóż niż w latach 1991-1992.

Zmniejszyła się wielkość dotacji na finansowanie kosztów oceny odmian. W 1989 roku na ocenę odmian przeznaczono 1/5, natomiast w 1996 roku zaledwie 1/7 funduszu postępu biologicznego w produkcji roślinnej³⁸.

Od 1997 r., po zatwierdzeniu przez Ministra RiGŻ 4 listopada 1996 r. „Programu hodowli roślin na tle zmian organizacyjnych w jednostkach hodowlanych do 2000 roku”, dofinansowaniem ze środków budżetowych na postęp biologiczny objęto programy hodowli twórczej gatunków o znaczeniu strategicznym i ważne gospodarczo, realizowane w jednostkach gwarantujących efektywne wykorzystanie tych środków (13 w hodowli roślin rolniczych i 9 w hodowli roślin ogrodnich). W grupie roślin zaliczonych do ważnych gospodarczo założono stopniowe ograniczanie dotacji przyjmując, że ciężar hodowli tych gatunków będą stopniowo przejmowały jednostki hodowlane. Głównymi zadaniami wynikającymi z przyjętego „Programu” była konieczność dostosowania krajowych podmiotów zajmujących się hodowlą roślin do zasad gospodarki rynkowej i rosnącej konkurencji ze strony firm zagranicznych oraz koncentracja programów hodowlanych.

Ramy działalności systemu hodowli roślin i nasiennictwa tworzą ogólne i szczegółowe regulacje prawne, organizacje oraz formalne i nieformalne powiązania między uczestnikami systemu. System nasienny w Polsce to całe zaplecze biorące udział we wszystkich fazach tworzenia nasion, rozmnażania, dystrybucji, oceny oraz stosowania³⁹.

W całym systemie można wyróżnić:

- Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - w zakresie ustawodawstwa i polityki nasiennej,
- Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa - w zakresie grupowania i restrukturyzacji firm hodowlanych,

³⁸ Prof. dr hab. H. Runowski „Postęp biologiczny w rolnictwie” Wydawnictwo SGGW 1997 r.

³⁹ „Odbudowa systemu produkcji nasion zbóż w Polsce” - raport końcowy z realizacji projektu Phare P 9205 - 0503 Warszawa 1996 r.

- placówki naukowe - w zakresie tworzenia naukowych podstaw hodowli,
- hodowców i producentów materiału elitarnego,
- przedsiębiorstwa reprodukujące materiał siewny i zajmujące się jego obrotem,
- odbiorców nasion - rolników,
- Centralny Inspektorat Inspekcji Nasiennej (aktualnie Główny Inspektorat Inspekcji Nasiennej) - w zakresie kontroli materiału siewnego,
- Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych - w zakresie badania i oceny wartości odmian,
- Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego - w zakresie promocji postępu biologicznego.

Głównymi elementami systemu są przedsiębiorstwa hodowli roślin, przedsiębiorstwa nasienne i odbiorcy nasion.

Dominującą rolę w hodowli roślin odgrywają spółki AWRSP. Przeprowadzona przez AWRSP⁴⁰ w latach 1992-1995 restrukturyzacja przedsiębiorstw hodowlanych doprowadziła do zmniejszenia o 63% areалу gruntów będących w posiadaniu firm hodowlanych. Zachowano jednakże podstawowe jednostki hodowlane, dokonując przekształceń dawnych przedsiębiorstw w spółki prawa handlowego. Zredukowano o 27% liczbę dotychczasowych firm hodowlanych. Powstało 38 jednoosobowych spółek AWRSP z o.o.

Hodowlą i nasiennictwem zajmują się również instytuty naukowe. W dziedzinie hodowli zbóż i rzepaku podstawowe znaczenie ma Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin (IHAR). Instytut w ramach swojej działalności statutowej, obok problematyki badań podstawowych, zajmuje się wytwarzaniem materiałów wyjściowych i hodowlą nowych odmian, a także metodami produkcji i przechowywania nasion. Ponadto w zakładach doświadczalnych Instytutu prowadzone są prace hodowlano-badawcze, produkcja rolna i marketing. Jednostki te, finansowane generalnie z budżetu, prowadzą również działalność gospodarczą.

Rozmnażaniem i dystrybucją nasion zajmowały się w dawnych strukturach przedsiębiorstw państwowych centrale nasienne. Po zmianie systemu gospodarczego na

⁴⁰ Oddzia³ Terenowy AWRSP w Warszawie przeje¹³ mienie pozosta³e po likwidacji przedsiębiorstw hodowli roślin i zwierząt, które Minister RiG⁻ uzna³ za przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki

rynek dystrybucji nasion weszły prywatne podmioty gospodarcze i firmy zagraniczne (według danych Inspekcji Nasiennej około 1100 przedsiębiorców). Powstały też zinstytucjonalizowane porozumienia nasienne stanowiące przejaw integracji pionowej, ułatwiającej planowanie i działalność marketingową np. Izba Nasienna, Porozumienie Nasienne IHAR, KOSMO Spółka z o.o.

Wielkość dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej w latach dziewięćdziesiątych (szczególnie od 1992 roku) kształtowała się mniej korzystnie niż w produkcji roślinnej. Bezwzględna wartość dotacji na finansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej była większa niż w produkcji roślinnej, choć różnica ta w kolejnych latach bardzo wyraźnie się zmniejszała. W 1990 roku na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej kierowano 72,2% ogólnej kwoty dotacji do postępu biologicznego, natomiast w 1996 roku już tylko 56,2%. Nakłady budżetowe w 1996 r. na produkcję zwierzęcą wyrażone w cenach stałych (3,0 mln zł) były 2 - krotnie niższe niż w 1990 r. (6,2 mln zł).

W 1996 r. największa kwota dotacji przeznaczona była na dofinansowanie zadań związanych z hodowlą zwierząt 55,6 mln zł (41,4%) oraz unasiennianiem zwierząt 39,8 mln zł (29,6%). Znaczącą pozycję stanowiły dotacje do prowadzonej oceny zwierząt 24,5 mln zł (18,2%). Dotacje do hodowli zwierząt docierają bezpośrednio do hodowców, natomiast pozostałe środki są przeznaczone na inne zadania, w tym na dofinansowanie usług świadczonych przez państwowe i pozarządowe organizacje.

W zakresie hodowli zwierząt 18,9 mln zł (34%) dotacji budżetowych skierowano na hodowlę trzody chlewnej, a na hodowlę bydła 14,7 mln zł (26,5%). Mniej dotacji przeznaczono na hodowlę koni 10,8 mln zł (19,4%) oraz owiec 9,1 mln zł (16,3%).

Poza hodowlą największe kwoty dotacji w 1996 roku przeznaczone były na dofinansowanie inseminacji zwierząt i prowadzenie oceny zwierząt przez Centralną Stację Hodowli Zwierząt - 61,2 mln zł (45,6%). Na import zasobów genetycznych przeznaczono 3,1 mln zł (2,3%) dotacji, nieco mniej skierowano na prowadzenie oceny i ksiąg zwierząt zarodowych przez Polski Związek Hodowców Koni 2 mln zł (1,5%) oraz Polski Związek Owczarski 1,6 mln zł (1,2%).

W zarządzaniu produkcją i hodowlą zwierząt uczestniczą instytucje państwowe oraz pozarządowe organizacje hodowców. W hodowli zwierząt dominującą rolę

odgrywa państwowa jednostka (zakład budżetowy) - Centralna Stacja Hodowli Zwierząt (CSHZ). W skład Centralnej Stacji wchodzi 25 oddziałów terenowych to jest 16 okręgowych stacji hodowli zwierząt (OSHZ) oraz 9 stacji hodowli i unasienniania zwierząt (SHiUZ)⁴¹.

Okręgowe stacje hodowli zwierząt (OSHZ) prowadzą ocenę użytkowości, księgi zwierząt hodowlanych i inną dokumentację hodowlaną, prowadzą laboratoria oceny mleka na potrzeby oceny użytkowości oraz działalność handlową i usługową w zakresie oceny jakości mleka.

Stacje hodowli i unasienniania zwierząt (SHiUZ) realizują, w ramach krajowego programu oceny i selekcji buhajów do hodowli, zatwierdzone przez Centralną Stację, regionalne programy oceny i selekcji buhajów. Prowadzą także produkcję nasienia knurów i buhajów oraz świadczą usługi unasienniania. Niektóre stacje prowadzą pasieki hodowlane i produkują unasiennione matki pszczele na sprzedaż. Za zgodą Centralnej Stacji mogą prowadzić wychowalnie buhajków, obrót zwierzętami hodowlanymi oraz świadczyć inne usługi, np. w zakresie zaopatrzenia rolników w środki produkcji.

Całością badań w zakresie produkcji zwierzęcej oraz prowadzeniem prac naukowo - badawczych w resorcie rolnictwa zarządza Instytut Zootechniki (IZ), w skład którego wchodzi 16 zootechnicznych zakładów doświadczalnych (ZZD) i 4 stacje kontroli użytkowości rzeźnej trzody chlewnej (SKURTCh).

Ważną rolę w tworzeniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej odgrywa 68 spółek AWRSP, powstałych w wyniku restrukturyzacji 79 przedsiębiorstw uznanych przez Ministra RiGŻ za strategiczne dla hodowli zwierząt. W Oddziale Terenowym AWRSP w Warszawie hodowlą zwierząt zajmują się nie tylko spółki zgrupowane w sekcji hodowli zwierząt, ale także 30 spółek należących do sekcji hodowli roślin.

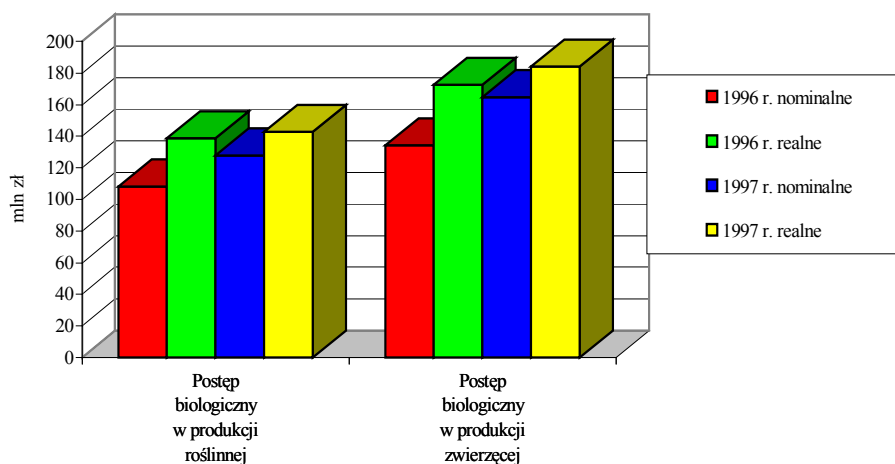
3. Istotne ustalenia kontroli

3.1. Dotacje budżetowe na postęp biologiczny w rolnictwie w latach 1997-1998

⁴¹ Prof. dr hab. H. Jasiorowski „Analiza sektora produkcji zwierzęcej w Polsce” Wydawnictwo SGGW 1998 r.

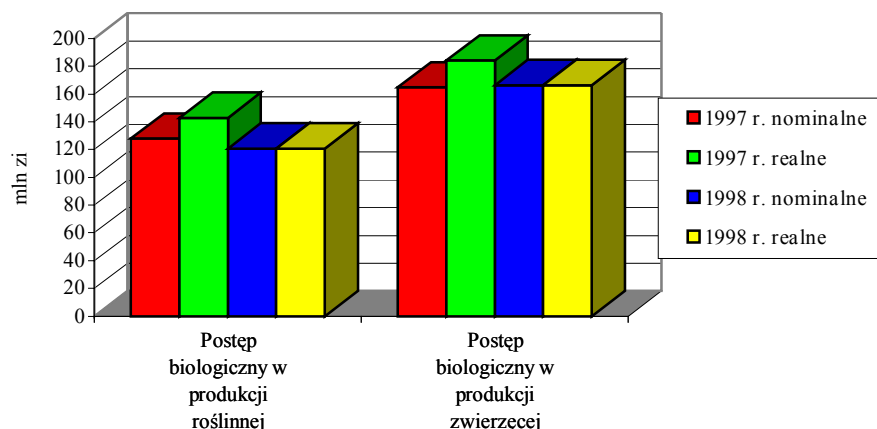
Wydatki na postęp biologiczny w rolnictwie w 1997 r. wyniosły łącznie 292.539 tys. zł i stanowiły 91,9% kwoty dotacji budżetowej wydatkowanej przez MRiGŻ na zadania w rolnictwie. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji roślinnej były nominalnie wyższe niż w roku 1996 o 18,3% i realnie o 2,9%, a na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej były nominalnie wyższe o 22,7% i realnie o 6,7%.

Rys. 1. Wydatki na postęp biologiczny w rolnictwie w latach 1996 - 1997.

Wydatki na postęp biologiczny w rolnictwie w 1998 r. wyniosły łącznie 287.205 tys. zł i stanowiły 90,8% kwoty dotacji budżetowej wydatkowanej przez MRiGŻ na zadania w rolnictwie. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji roślinnej były nominalnie niższe niż w roku poprzednim o 5,5% i realnie o 15,5%, a na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej były nominalnie wyższe o 1%, natomiast realnie były niższe o 9,6%.

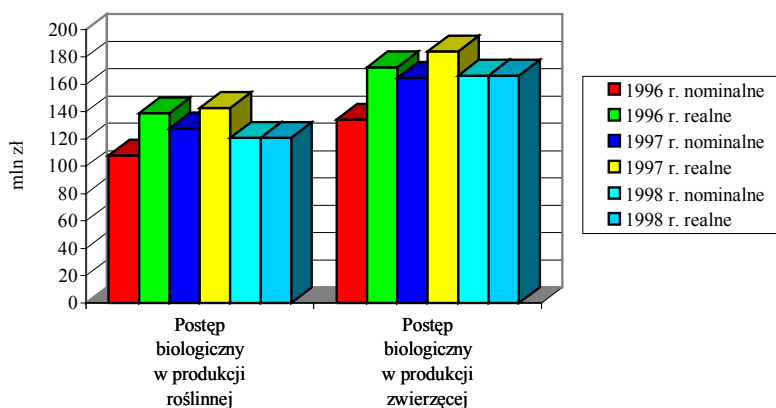
Rys. 2. Wydatki na postęp biologiczny w rolnictwie w latach 1997 - 1998

W porównaniu z 1996 r. wydatki na postęp biologiczny w produkcji roślinnej w 1998 r. były nominalnie wyższe o 11,8% a realnie niższe o 13,0%; na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej były nominalnie wyższe o 23,9% a realnie niższe o 3,5%.

Realizację wydatków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie w latach 1996 - 1998 prezentuje poniższy rysunek:

Rys. 3. Wydatki na postęp biologiczny w rolnictwie w latach 1996 - 1998

W badanym okresie część zadań postępu biologicznego w rolnictwie była również finansowana ze środków budżetowych przeznaczonych na usuwanie skutków powodzi i pomoc powodzianom dotkniętym klęską w lipcu 1997 r. MRiGŻ przeznaczyło łącznie na ten cel 21.942,7 tys. zł, z tego 13.728,9 tys. zł (62,6%) na produkcję zwierzęcą i 8.213,8 tys. zł (37,4%) na produkcję roślinną.

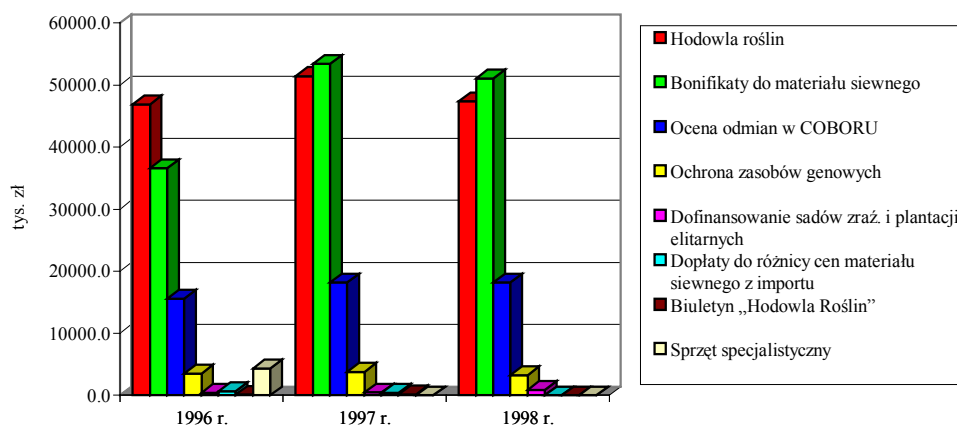
3.2. Wykorzystanie środków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji roślinnej

W latach 1997 - 1998 na zadania postępu biologicznego w produkcji roślinnej MRiGŻ wydatkowało 248.635,0 tys. zł środków budżetowych. Największe kwoty przeznaczone zostały na obniżenie ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego - 104.535,3 tys. zł (42,0%) oraz hodowlę roślin - 98.893,7 tys. zł (39,8%). Na ocenę odmian wydatkowano 36.360,0 tys. zł (14,6%).

Po istotnym ograniczeniu w 1997 r. przez przedsiębiorców prowadzących hodowlę buraka cukrowego i kukurydzy importu składników mieszańców do dalszej reprodukcji w 1998 r. odstąpiono od dofinansowania różnicy cen materiału siewnego z importu. Z dofinansowania zakupów specjalistycznego sprzętu wykorzystywanego w hodowli zrezygnowano ze względu na konieczność finansowania zadań związanych z usuwaniem skutków powodzi.

Strukturę wydatków budżetowych MRiGŻ ze środków postępu biologicznego na zadania w produkcji roślinnej w latach 1996 - 1998 przedstawiono w załączniku nr 3 do Informacji oraz na poniższym rysunku:

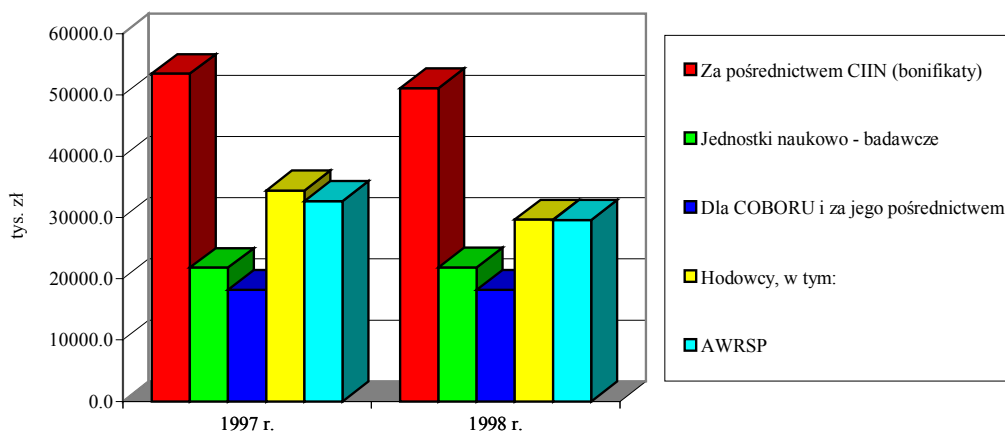
Rys. 4. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji roślinnej w latach 1996-1998

Beneficjentami największej pomocy budżetowej były podmioty uprawnione do obrotu materiałem nasiennym, którym za udzielone bonifikaty przy sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego Inspekcja Nasienna wypłaciła 42% dotacji na postęp biologiczny w produkcji roślinnej. Spółki hodowli roślin AWRSP miały 25% udział w przedmiotowych dotacjach, a jednostki naukowo - badawcze były adresatem 18% pomocy.

Strukturę podmiotową wydatków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji roślinnej w latach 1997 - 1998 przedstawiono w załączniku nr 4 do Informacji oraz na rys. 7:

Rys. 5. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji roślinnej w latach 1997-1998

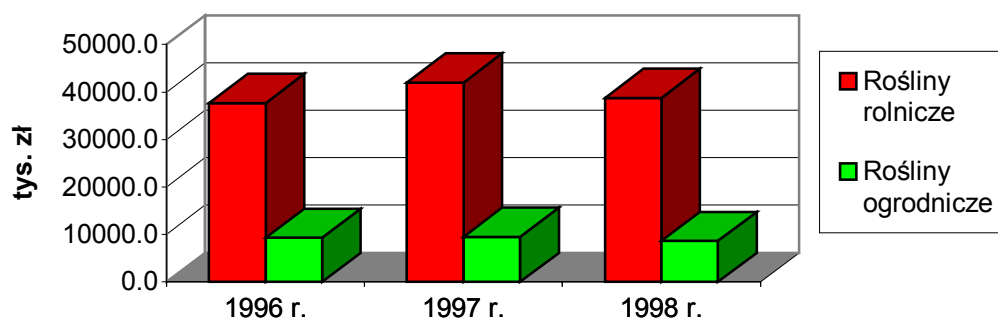

3.2.1. Wykorzystanie środków budżetowych na hodowlę roślin

W badanym okresie MRiGŻ przeznaczyło na hodowlę roślin 98.893,7 tys. zł dotacji ze środków na postęp biologiczny w produkcji roślinnej. Największa kwota została wykorzystana na hodowlę roślin rolniczych (81,7%), w tym ziemniaków (21,8%), zbóż ozimych (18,8%) i zbóż jarych (12,3%). Na hodowlę roślin ogrodniczych wykorzystano 18,3%. Od 1998 r. zaprzestano dofinansowania hodowli roślin ozdobnych, zaliczonych w „Programie hodowli roślin do 2000 r.” do grupy o małym znaczeniu gospodarczym. W porównaniu z 1996 r. corocznie zwiększano nakłady na hodowlę ziemniaków, zbóż, rzepaku i roślin sadowniczych.

Strukturę wydatków budżetowych MRiGŻ ze środków postępu biologicznego na hodowlę roślin w latach 1996 - 1998 przedstawiono w załączniku nr 5 do Informacji oraz na poniższym rysunku:

Rys. 6. Wydatki na hodowlę roślin w latach 1996 - 1998

Spośród podmiotów prowadzących hodowlę roślin rolniczych największą dotację w wysokości 31.944,6 tys. zł, tj. prawie 40% środków budżetowych wykorzystanych na hodowlę tej grupy roślin, otrzymał Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, a spośród podmiotów prowadzących hodowlę roślin ogrodniczych - Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze „POLAN” spółka z o.o. w Krakowie, która otrzymała dotację w wysokości 3.570,6 tys. zł, tj. prawie 20% środków budżetowych wykorzystanych na hodowlę tej grupy roślin.

Określony w „Programie hodowli roślin do 2000 r.” sposób naliczania dotacji, zapisany następnie jako zasada w rozporządzeniach Ministra RiGŻ w sprawie stawek dotacji, zasad i trybu ich udzielania w latach 1997 i 1998, był różny dla roślin rolniczych i ogrodniczych. W przypadku roślin rolniczych 50% kwoty dotacji wynikało z wyceny wartości programu hodowlanego (tzw. „system punktowy”), a 50% dotacji z końcowej wartości odmiany (tzw. „system komputerowy”), natomiast w przypadku roślin ogrodniczych całość dotacji była wynikiem tylko wyceny programu hodowlanego. Taki system dotowania premiował firmy hodowlane głównie za ilość odmian zarejestrowanych i rodów zgłaszanych do badań rejestrowych w COBORU. Powodowało to, że w niektórych gatunkach zaliczanych do grupy o mniejszym znaczeniu gospodarczym kwota dotacji była wyższa od dotacji na gatunki zaliczone do grupy o znaczeniu strategicznym. Na przykład:

W 1997 r. dotacja na hodowlę papryki zaliczonej przez Ministra RiGŻ do grupy o mniejszym znaczeniu gospodarczym była wyższa o ponad 30% od przyznanej na hodowlę cebuli oraz marchwi zaliczonych do grupy roślin strategicznych, a w 1998 r. odpowiednio dotacja na hodowlę sałaty była wyższa od przyznanej na hodowlę cebuli również o ponad 30%.

W podsystemach tzw. „punktowym” i „komputerowym” zastosowano odmienne zasady wyceny dla tych samych składników poprzez przyjęcie różnych okresów zaliczeniowych dla określenia wyników hodowli roślin rolniczych w Polsce. Przy naliczaniu dotacji w podsystemie „punktowym” uzależniono jej wysokość od czasu pozostawiania odmiany w Rejestrze Odmian prowadzonym przez COBORU (do 8 lat dla roślin rolniczych jednorocznych i 10 lat dla roślin rolniczych wieloletnich), a naliczając dotację w podsystemie „komputerowym” takich ograniczeń nie stosowano.

Niewłaściwa do wyliczenia końcowej wartości odmiany w podsystemie „komputerowym” była stawka podana w rozporządzeniach Ministra RiGŻ - 37.305 zł w 1997 r. i 33.637 zł w 1998 r. Była to stawka „uśredniona” dla całego programu hodowli roślin rolniczych w Polsce i jej zastosowanie przy wyliczeniu kwot dotacji do określonych odmian w gatunkach powodowało odchylenia tych kwot in minus i in plus. Na przykład:

W latach 1997 - 1998 IHAR otrzymał dotacje wyliczone według zasad podsystemu „komputerowego” m.in. za 12 - letnią odmianę pszenicy ozimej JAWA, 17 - letnią odmianę ziemniaka MILA, 19 - letnią odmianę bobiku JASNY, a nawet 41 - letnią odmianę maku NIEBIESKI. Zastosowanie ograniczeń czasowych dla odmian w podsystemie „komputerowym” takich jak w podsystemie „punktowym” oraz zastosowanie właściwych stawek dla wyliczenia części dotacji wynikającej z końcowych wartości odmian spowodowałoby oszczędności w budżecie MRiGŻ, bowiem dotacja w tym zakresie dla IHAR byłaby mniejsza o 1.959,6 tys. zł, tj. o 12,2% od naliczonej i przekazanej w badanym okresie.

W rozporządzeniach Ministra RiGŻ nie określono wszystkich danych niezbędnych do wyliczenia pełnej wysokości dotacji przysługujących w badanym okresie. Określały one jednoznacznie sposób ustalania punktacji tylko za dwa z pięciu ocenianych kryteriów, za pozostałe trzy punkty przyznawane były uznaniowo przez MRiGŻ. Nie podano sposobu określania końcowej wartości odmiany, w całości wyliczanej również przez MRiGŻ. Uniemożliwiało to firmom nasiennym sprawdzenie poprawności naliczenia przez MRiGŻ przyznanych dotacji. W toku kontroli stwierdzono 8 przypadków nieprawidłowego wyliczania przez MRiGŻ dotacji w

podsystemie „punktowym” spowodowane przyjmowaniem do wyliczeń zawyżonych współczynników oraz błędami rachunkowymi. Na przykład:

Błędy rachunkowe ujawniono w wycenie 4 programów hodowlanych na 1997 r. dla IHAR skutkowały nadpłaconą dotacją budżetową w łącznej kwocie 54,6 tys. zł. Stwierdzone w wycenie punktowej błędy spowodowały też zawyżenie dotacji w 1997 r. o 31,2 tys. zł dla Hodowli i Nasiennictwa Ogrodniczego Gołębiew Spółka z o.o. oraz o 15,5 tys. zł dla Małopolskiej Hodowli Roślin - HBP w Krakowie Spółka z o.o. W 1998 r. błędna wycena punktowa 2 programów hodowlanych skutkowała dla IHAR niedopłatą dotacji budżetowych w kwocie 55,2 tys. zł.

Pomimo, że firmy hodowlane corocznie przedkładały MRiGŻ programy rzeczowe hodowli twórczej i zachowawczej oraz dane do wyliczenia punktacji w hodowli twórczej, tj. informacje niezbędne do naliczenia dotacji, Ministerstwo RiGŻ w pismach informujących firmy o wysokości przyznanych dotacji stwierdzało jedynie, że są przeznaczone na hodowlę roślin, nie informując o ilości przyznanych punktów i nie precyzując, że są przeznaczone na hodowlę twórczą. Było to powodem nieprowadzenia w przedsiębiorstwach hodowlanych odrębnej ewidencji kosztów dla hodowli twórczej i zachowawczej oraz przedkładaniem w MRiGŻ jako rozliczeń ogólnych kosztów hodowli roślin.

Pomimo, że już w 1995 r. MRiGŻ zaprzestało dofinansowania hodowli zachowawczej roślin rolniczych, a od 1998 r. hodowli zachowawczej roślin ogrodniczych, uznając iż ta hodowla powinna być opłacana ze środków własnych firm hodowlanych, stwierdzono przypadki finansowania jej środkami budżetowymi. Na przykład:

- *Olsztyńska Hodowla Ziemniaka i Nasiennictwo „OLZNAS - CN” Spółka z o.o. otrzymała w latach 1997 - 1998 środki budżetowe z MRiGŻ w formie dotacji na dofinansowanie hodowli ziemniaka w wysokości 5.242,0 tys. zł. Kontrola wykazała, że na dofinansowanie hodowli twórczej, prowadzonej w 2 stacjach hodowli roślin w Dybowie i Mielnie, rozliczona została dotacja w wysokości 3.882,0 tys. zł. Pozostałą kwotę (1.360,0 tys. zł) rozliczono na dofinansowanie hodowli zachowawczej ziemniaka*

w stacjach hodowli roślin w Lipowinie i Pisanicy. Stacje te prowadziły wyłącznie hodowlę zachowawczą ziemniaków zarejestrowanych oraz wyhodowanych w SHR Dybowo i zgłoszonych przez spółkę do badań rejestrowych w COBORU. Przyjmując, że koszty hodowli twórczej zostały w pełni sfinansowane środkami budżetowymi, to przyznana spółce dotacja była wyższa od kosztów tej hodowli o 796,8 tys. zł.

- W latach 1997 - 1998 Spółka z o.o. Hodowla Ziemniaka i Nasiennictwo w Gdańsku rozliczyła na hodowlę zachowawczą odmian ziemniaka prowadzoną w stacjach Hodowli roślin w Celbowie i Lublewie dotacje budżetowe w łącznej wysokości 394,0 tys. zł.*
- Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie otrzymał w 1998 r. na realizację programu hodowlanego „ZIEMNIAKI” dotację z MRiGŻ w wysokości 4.878,5 tys. zł. Ze środków budżetowych wykorzystanych na hodowlę ziemniaka, 694,6 tys. zł przekazano Hodowli Roślin w Szyldaku Spółce z o.o. na podstawie umowy o współpracy dotyczącej prowadzenia w spółce od 1998 r. hodowli zachowawczej odmian i rodów ziemniaka wytworzonych w Zakładzie Doświadczalnym Stare Olesno.*

Badania kontrolne wykazały, że IHAR Radzików wykorzystywał na finansowanie poszczególnych programów hodowlanych kwoty dotacji różniące się od wyliczonych i przyznanych przez MRiGŻ, bilansując je w ramach ogólnej kwoty środków budżetowych przekazanych Instytutowi na hodowlę roślin. W badanym okresie nie wykorzystano łącznie 5.400.476 zł dotacji na dofinansowanie części programów badawczych w ramach limitów przyznanych przez MRiGŻ, przesuwając ją na finansowanie innych programów ponad wyliczoną kwotę dotacji. Na przykład:

- W 1998 r. na realizację programu hodowlanego „Ziemniaki” wydatkowano o 900,6 tys. zł mniej od przyznanych. Zaoszczędzono również 747,5 tys. zł, realizując w 1997 r. programy hodowlane jęczmienia jarego i ozimego. Natomiast na realizację programów hodowlanych pszenicy jarej i ozimej wydatkowano o 298,1 tys. zł więcej od kwoty przyznanej na ten cel.*

- *W 1998 r. Instytut dofinansował dotacjami w łącznej kwocie 345,1 tys. zł tematy badawcze dotyczące lnu oleistego, słonecznika oleistego, topinamburu, łubinu białego, soi i kostrzewy łąkowej, gatunków nie ujętych w wykazie programów hodowlanych dla IHAR określonym w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 11 maja 1998 r. w sprawie stawek dotacji dla rolnictwa na 1998 r.*

NIK pozytywnie ocenia programowe i organizacyjne zmiany w procesie hodowli roślin, które nastąpiły w latach 1997 - 1998, będące wynikiem realizacji celu założonego w „Programie hodowli roślin do 2000 r.” Stymulując koncentrację programów hodowli roślin, MRiGŻ oraz AWRSP doprowadziły do zawarcia umów o realizacji wspólnych programów pomiędzy 19 podmiotami zajmującymi się hodowlą roślin rolniczych i 7 podmiotami prowadzącymi hodowlę roślin ogrodniczych. Rezultatem restrukturyzacji spółek hodowli roślin AWRSP było zmniejszenie ich liczby w badanym okresie z 38 do 33.

Badania kontrolne wykazały, że nie powiodła się integracja programowa spółek: HBC w Kutnie i HR w Kalinowej prowadzących hodowlę buraka cukrowego.

Program hodowli roślin do 2000 r. zakładał dofinansowanie środkami budżetowymi jednego programu hodowli buraka cukrowego. Miało nastąpić połączenie potencjału hodowlanego polskich firm (HBC w Kutnie, HR w Kalinowej oraz oddziału IHAR w Bydgoszczy), w celu powołania jednej, dużej firmy hodowlano-nasiennej. W projektowanym przedsiębiorstwie założono równoczesny udział kapitałowy m.in. holdingów cukrowych, cukrowni i związku plantatorów, co miało wyeliminować wewnątrzkrajową konkurencję na rynku nasion buraka cukrowego, uniezależnić krajową produkcję od nasion zagranicznych oraz stworzyć możliwość skutecznego rozwoju hodowli buraka cukrowego. Stworzenie zintegrowanego przedsiębiorstwa stało się niemożliwe z powodu wątpliwości firm hodowlanych oraz niechęci udziału kapitałowego ze strony cukrowni. Pomimo trudności, MRiGŻ i AWRSP doprowadziły w lipcu 1998 r. do zawarcia umowy o współpracy w hodowli buraka cukrowego pomiędzy HBC w Kutnie i HR w Kalinowej, co umożliwiło Ministrowi RiGŻ wydanie decyzji o dofinansowaniu środkami budżetowymi w 1998 r. jednego zintegrowanego programu hodowli buraka cukrowego, realizowanego przez oba podmioty, ze wskazaniem na HBC Kutno jako spółkę wiodącą. We wrześniu 1998 r. okazało się, że

HR Kalinowa nie wywiązuje się z przyjętych zobowiązań. Nie przekazała do spółki wiodącej materiałów hodowlanych i dokumentacji hodowlanej. W tej sytuacji zarząd HBC Kutno odstąpił od umowy współpracy i zwrócił na rachunek MRiGŻ dotację w kwocie 248,7 tys. zł przyznaną na realizację w IV kwartale 1998 r. przez HR Kalinowa części wspólnego programu hodowlanego. Przeprowadzona kontrola w HR Kalinowa wykazała, że dokumentacja hodowlana prowadzona w spółce przez naczelnego hodowcę była niepełna, wadliwa, co uniemożliwiało dokonanie rozliczenia wykorzystanych na hodowlę dotacji budżetowych. Prowadzona dokumentacja uniemożliwiała zidentyfikowanie komponentów elitowych poszczególnych odmian buraka cukrowego i zlokalizowanie miejsc założenia poletek doświadczalnych i szkółek hodowlanych. Niemożliwe było ustalenie składu kompozycji elitowych (tożsamości komponentów) do hodowli zachowawczej poszczególnych odmian, a znający skład naczelnny hodowca nie chciał ich ujawnić i odmówił współpracy w tym zakresie. Obrót materiałami hodowlanymi w spółce odbywał się z pominięciem magazynu, co nie chroniło materiałów przed ich utratą oraz uniemożliwiało ustalenie stanu zapasów i rozliczenie zużycia. Powyższe nieprawidłowości spowodowały, że spółka HBC Kutno będąca właścicielem takich materiałów nie włączyła ich do programu hodowli buraka cukrowego w 1999 r. Tym samym prowadzona dotychczas w HR Kalinowa hodowla nie została objęta dofinansowaniem ze środków budżetowych. W 1998 r. spółka HR Kalinowa miała w doświadczeniach COBORU 7 rodów. Odnośnie 6 rodów dyrektor COBORU podjął decyzję o odmowie wpisania ich do Rejestru Odmian ze względu na słabe wyniki plonowania oraz niezgodny z deklarowanym skład cytologiczny. Odnośnie siódmego rodu stwierdzono, że nie wiadomo jaki mieszaniec został zgłoszony do badań rejestrowych, w związku z czym został wycofany z badań. W efekcie w badaniach COBORU nie ma żadnych rodów spółki HR Kalinowa. Podkreślić należy, że już w 1996 r. kontrola COBORU przeprowadzona w HR Kalinowa na wniosek MRiGŻ ujawniła znaczące nieprawidłowości w procesie hodowli buraka cukrowego.

3.2.2. Wykorzystanie środków budżetowych na obniżenie ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego

W badanym okresie Centralny Inspektorat Inspekcji Nasiennej (CIIN) poprzez swoje Okręgowe Inspektoraty (OIIN) wypłacił uprawnionym podmiotom na obniżenie

ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego dotacje w wysokości 112.749,1 tys. zł, w tym 8.213, 8 tys. zł w ramach pomocy dla powodzian.

Powyższa kwota przeznaczona została na dopłaty do sprzedanego kwalifikowanego ziarna zbóż jarych i ozimych, sadzeniaków ziemniaka z przeznaczeniem na odnowienie i reprodukcję oraz nasion łubinu, koniczyny białej i traw przeznaczonych do dalszego rozmnażania.

Dzięki stosowanym dopłatom ilość sprzedanego kwalifikowanego materiału siewnego zbóż w kolejnych latach wzrastała i wyniosła w 1997 r. 249.087,1 t i w 1998 r. 264.367,9 t, tj. o 3,7% i 10,1% więcej niż w 1996 r. Wzrastała również ilość sprzedanych sadzeniaków ziemniaka, która wyniosła odpowiednio 77.782,8 t i 92.567,4 t, tj. o 32,5% i 57,7% więcej niż w 1996 r. W ramach akcji pomocy sprzedano w badanym okresie powodzianom z zastosowaniem zwiększonych dopłat 28.623,9 t kwalifikowanego materiału siewnego zbóż i 2.643,8 t sadzeniaków ziemniaka.

Jako niekorzystne zjawisko odnotowano malejącą w badanych latach sprzedaż materiału siewnego przeznaczonego do reprodukcji. Na przykład:

W 1998 r. w porównaniu do 1996 r. sprzedaż zbóż jarych zmniejszyła się o 2.358,9 t, tj. 32,8%, zbóż ozimych o 4.222,1 t, tj. 24,1%, sadzeniaków ziemniaka o 4.941,2 t, tj. 32,8%. Największy spadek wystąpił w sprzedaży kwalifikowanych nasion koniczyny białej z 475 kg w 1996 r. do 105 kg w 1998 r., tj. o 77,9%.

W nadchodzących latach sytuacja ta może ulec częściowej poprawie, bowiem wyniki oceny polowej upraw nasiennych wykazały, że w 1998 r. w porównaniu do 1996 r. spośród upraw roślin objętych dotowaniem wzrosła powierzchnia zakwalifikowanych upraw polowych pszenicy ozimej o 35,2%, pszenicy jarej o 18,8% i koniczyny białej o 153,3%. Natomiast nie należy oczekiwać poprawy w podaży kwalifikowanych nasion owsa, gdyż wystąpił spadek powierzchni jego uprawy o 51,9% oraz łubinu żółtego, którego powierzchnia uprawy zmniejszyła się o 52,1%. W przypadku jęczmienia jarego i ozimego oraz ziemniaka powierzchnia

zakwalifikowanych upraw polowych w 1998 r. uległa zmniejszeniu w stosunku do 1996 r. o ponad 20%.

Wyniki oceny polowej wykazały również niewielki udział w produkcji nasiennej odmian roślin rolniczych wpisanych do Rejestru Odmian po 1995 r. Na przykład:

Zakwalifikowana powierzchnia nowych odmian pszenicy jarej wyniosła 58,4%, koniczyny białej 19,2%, jęczmienia jarego 16,9%, pszenicy ozimej 12,4%, owsa 11,3%, natomiast łubinu żółtego już tylko 5,6%, łubinu wąskolistnego 2,5%, jęczmienia ozimego 1,7%, a żyta 1,3%.

W ocenie NIK prawidłowe były działania Inspekcji Nasiennej w zakresie naliczenia, rozdysponowania i rozliczenia środków budżetowych przekazanych przez MRiGŻ na obniżenie ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego w badanym okresie.

Pozytywnie należy ocenić nadzorowanie przez Inspekcję Nasienną prawidłowości wypłat dotacji. Skontrolowanie przez Okręgowe Inspektoraty wszystkich wniosków dotyczących wypłat do sprzedanego materiału siewnego zapobiegło negatywnym zjawiskom w obrocie nim, tj. sprzedaży materiału siewnego na samozaopatrzenie, fikcyjnemu obrotowi pomiędzy gospodarstwami nasiennymi i nieprawidłowościom w prowadzonej dokumentacji.

W toku przeprowadzonych kontroli w OIIN oraz spółkach hodowli roślin stwierdzono zaledwie 5 przypadków nieprawidłowych działań w zakresie stosowania dopłat. W ich wyniku wypłacono 30.355 zł nienależnych dotacji. Na przykład:

- *Inspektorat w Łodzi wypłacił Gospodarstwu Handlowo - Nasiennemu w K. dwukrotnie (w kwietniu i maju 1998 r.) dotację po 19.680 zł do tej samej partii sprzedanych nasion. W wyniku działań podjętych przez Inspektorat w czasie trwania kontroli NIK, gospodarstwo dokonało zwrotu nadpłaconej dotacji. Powyższe spowodowane było prowadzeniem niewłaściwej ewidencji wniosków o dotacje.*
- *Inspektorat we Wrocławiu wypłacił 7.560 zł dotacji za sprzedane w październiku 1997 r. z bonifikatą zboże na wniosek Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Rolnictwa „Agrol” w W. złożony 26 dni po dopuszczalnym*

terminie. Przyjęta w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania zasada umożliwiała dokonanie wypłaty wyłącznie w przypadku złożenia wniosku o dotację przed końcem lutego 1998 r.

- *Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w P.P. oraz Przedsiębiorstwo Hodowli Roślin i Nasiennictwa w L. (oba podmioty z terenu działania Inspektoratu we Wrocławiu) skorzystały z dotacji na obniżenie ceny zakupu kwalifikowanego materiału siewnego do dalszego rozmnażania w łącznej kwocie 2.764 zł. Pomimo, że wycofały one z urzędowej kwalifikacji polowej plantacje obsiane nasionami zakupionymi z dotacją, nie dokonały ich zwrotu, co było sprzeczne z zasadą określoną w rozporządzeniach Ministra RiGŻ w sprawie wysokości stawek dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1997 i 1998 r., która w takim przypadku nakazywała ich zwrot.*

W dniu 19 listopada 1998 r. Minister RiGŻ, zmieniając rozporządzenie w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r., wydłużył do 30 listopada 1998 r., tj. o 1 miesiąc w stosunku do stanu sprzed zmiany, okres przysługiwania dotacji na obniżenie ceny sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego wykorzystanego do siewu.

Przeprowadzona na wniosek NIK przez Inspekcję Nasienną kontrola w firmach, które sprzedawały materiał siewny po 1 listopada 1998 r. wykazała, że w listopadzie sprzedano 116,97 t nasion zbóż ozimych z dopłatą środków budżetowych w wysokości 18.715,2 zł, tj. zaledwie 0,09% zbóż ozimych sprzedanych w II półroczu 1998 r. W toku bezpośrednich lustracji 94 gospodarstw rolnych spośród 102, które materiał siewny zakupiły, stwierdzono jego wysiew w całości w 93, a w jednym rolnik nie zdążył wysiać zakupionych nasion ze względu na opady śniegu.

Ze względu na znikomą ilość rozprowadzonego materiału siewnego w listopadzie 1998 r. dokonaną przez Ministra RiGŻ zmianę terminu sprzedaży należy uznać za niecelową. Fakt niezgodności terminu ustalonego przez Ministra RiGŻ z optymalnymi zaleconymi terminami wysiewu zbóż ozimych (20 wrzesień - 5 październik dla rejonu Polski południowej i zachodniej), jak również stan pogody w

listopadzie 1998 r. charakteryzujący się temperaturami znacznie poniżej 0 stopni Celsjusza na terenie całego kraju wskazują, że powyższą zmianę należy także uznać za niegospodarną. Opóźnianie optymalnych terminów wysiewu zbóż ozimych powoduje słabsze ukorzenianie się roślin, rozwinięcie słabszej części naziemnej, krzewienie się roślin następuje wiosną, co skutkuje mniejszą ilością źdźbeł, a w konsekwencji mniejszym plonem.

3.2.3. Wykorzystanie środków budżetowych na realizację zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU)

W badanym okresie COBORU otrzymał z MRiGŻ 36.360 tys. zł dotacji budżetowej na pokrycie kosztów rejestracji odmian roślin uprawnych i grzybów jadalnych oraz wpisywanie odmian do księgi ochrony wyłącznego prawa.

Nominalna kwota dotacji przeznaczonych na badania i doświadczenia prowadzone przez Centralny Ośrodek praktycznie nie zmieniła się (17.763,3 tys. zł w 1997 r. i 17.760,2 tys. zł w 1998 r.), natomiast na zadania zlecone Instytutowi Sadownictwa i Kwiaciarstwa w zakresie badań roślin sadowniczych zmniejszyła się z 342,3 tys. zł do 310,7 tys. zł, tj. o 9,2%, przy równoczesnym wzroście kwoty przeznaczonej na premie autorskie z 74,4 tys. zł do 109,1 tys. zł, tj. o 46,6%.

Dotacje zostały naliczone zgodnie z corocznie zatwierdzaną przez Ministra RiGŻ „Instrukcją regulującą zasady przyznawania dotacji na działalność badawczo - doświadczalną przez gospodarstwa pomocnicze COBORU lub zlecaną do wykonania innym wykonawcom” oraz rozdysponowane w całości do jednostek realizujących opracowany w Centralnym Ośrodku plan badań i doświadczeń.

Badania kontrolne wykazały, że COBORU dostosowywał na etapie planowania i realizacji ilość doświadczeń i wysokość szczegółowych stawek do wielkości prognozowanych i uzyskanych kwot dotacji budżetowych. Na przykład:

Plan badań i doświadczeń na 1997 r. zakładał sfinansowanie zadań wyliczonych na 232.395 punktów pracochłonności i materiałochłonności, podczas gdy we wniosku o dotację przedłożonym do MRiGŻ wyliczona pracochłonność i materiałochłonność wynosiła 232.139 punktów. W zestawieniu podziału dotacji na stacje doświadczalne pracochłonność i materiałochłonność badań i doświadczeń zredukowana została do 220.125

punktów. W 1998 r. wyliczona punktacja wyniosła odpowiednio 215.501 (dla badań i doświadczeń), poprzez 215.281 (wniosek o dotację) do 204.124 punktów w zestawieniu podziału dotacji na stacje doświadczalne.

Pozytywnie oceniono zastosowanie obniżonych do 85,20 zł w 1997 r. i 88,50 zł w 1998 r., w stosunku do przyznanych przez Ministra RiGŻ (odpowiednio 90 zł i 99 zł), podstawowych stawek dotacji za 1 punkt materiałochłonności i pracochłonności, co przy wzrastających kosztach badań i nie zmienianej kwocie dotacji w badanym okresie zapobiegło znacznemu ograniczeniu liczby doświadczeń.

Badania kontrolne wykazały, że dyrektor COBORU stosował różne indywidualne stawki do naliczenia dotacji na realizację prac doświadczalnych przez poszczególne stacje, do czego został uprawniony przez Ministra RiGŻ. Mógł on różnicować stawki podstawowe w granicach $\pm 25\%$ w zależności od sytuacji, na którą składały się między innymi: warunki glebowo - klimatyczne, poziom zmechanizowania prac doświadczalnych, status własnościowy pola doświadczalnego, itp. Zastosowanie stawek „specjalnych”, które w 1997 r. były wyższe o 4,8 - 5,8 zł, a w 1998 r. o 3,5 - 22,5 zł od stawki podstawowej, skutkowało w roku 1997 zwiększonymi wypłatami dotacji o 48.171 zł (6,1%) w stosunku do obliczonych według stawki podstawowej, a w 1998 r. odpowiednio o 271.930 zł (15,3%). Przyczyną nieprawidłowego wydatkowania dotacji budżetowych był brak precyzyjnego określenia przez Ministra RiGŻ w „Instrukcji regulującej zasady przyznawania dotacji na działalność badawczo - doświadczalną przez gospodarstwa pomocnicze COBORU lub zlecanej do wykonania innym wykonawcom” powodów różnicowania jednostkowych stawek dotacji na doświadczenia odmianowe.

Po wejściu w życie ustawy z dnia 24 listopada 1995 r. o nasiennictwie oraz rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 15 kwietnia 1996 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nasiennictwie nastąpiło zmniejszenie liczby taksonów⁴² objętych badaniami wartości gospodarczej odmian (WGO) oraz odrębności, wyrównania i trwałości (OWT) z 230 do 60, przy czym faktycznie badanych z 92 do 46, tj. o 50%. Spowodowało to ograniczenie liczby realizowanych doświadczeń, przede wszystkim roślin, w których doборы badanych odmian były niewielkie, a serie

⁴² Takson jest jednostką systematyczną, porządkującą rośliny uprawne w aspekcie botanicznym i rolniczym

doświadczeń nieliczne. Przy malejącej liczbie doświadczeń rosła liczba badanych odmian, szczególnie roślin rolniczych, ubiegających się o wpisanie do Rejestru Odmian. Nastąpił też wzrost liczby odmian ocenianych od strony OWT. Dlatego też ograniczenie liczby badanych taksonów nie spowodowało zasadniczych zmian w strukturze urzędowych badań rejestracyjnych.

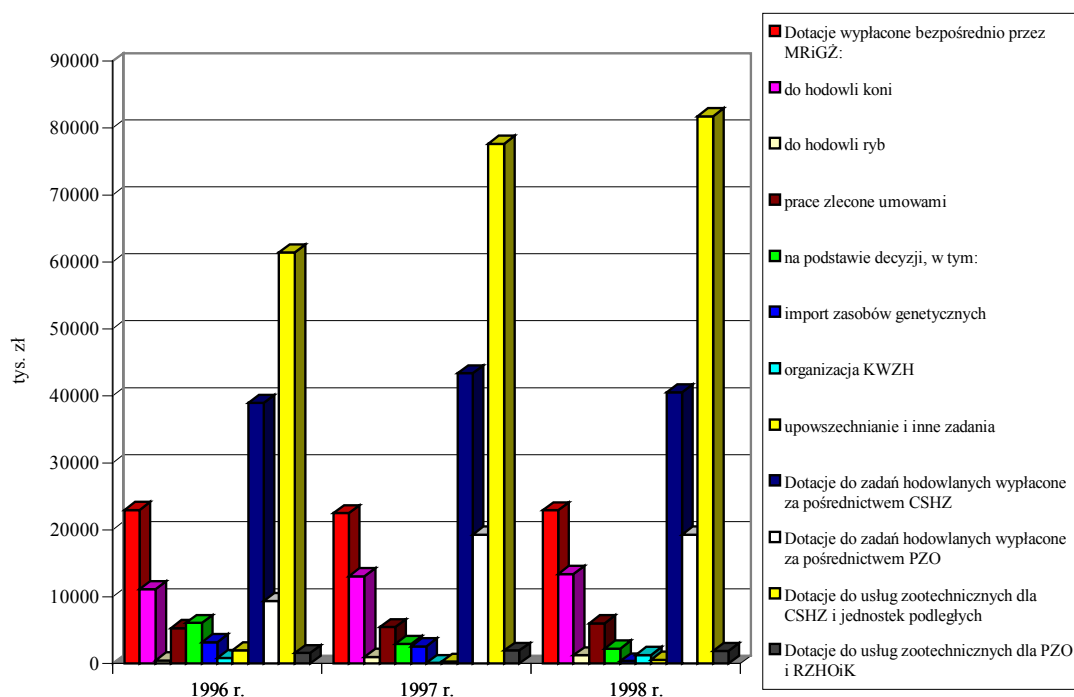
W 1998 r. do Rejestru Odmian wpisanych było 2.088 odmian roślin uprawnych, tj. o 9,1% mniej niż w 1996 r. Udział zarejestrowanych odmian zagranicznych wynosił 32,7% i zwiększył się w porównaniu z 1996 r. o 10,2 punkty procentowe. Najgłębszy spadek zarejestrowanych odmian wynoszący 27,3% odnotowano w roślinach, dla wpisania których wymagane były wyłącznie badania OWT. Było to spowodowane przede wszystkim zmniejszeniem ilości odmian w grupie roślin ozdobnych z 616 w 1996 r. do 40 w 1998 r., tj. o 93,5%. W roślinach, dla zarejestrowania których wymagane było badanie ich WGO i OWT odnotowano wzrost o 22,4% do 1.245 odmian. W tej grupie nastąpiło zwiększenie udziału odmian zagranicznych o 10,3 punkty procentowe w porównaniu z 1996 r. do poziomu 39,0% w 1998 r. Spośród wpisanych do Rejestru w 1998 r. 345 odmian roślin 49,9% pochodziło z hodowli krajowych, 48,7% z zagranicy, a 1,4 % wyhodowane zostało we współpracy hodowców krajowych i zagranicznych. W 1996 r. udział odmian krajowych wpisywanych do Rejestru wynosił 59,3%, a zagranicznych 40,7%.

3.3. Wykorzystanie środków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej

W latach 1997 - 1998 na zadania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej MRiGŻ wydatkowało 331.109,1 tys. zł, z tego 163.280,7 tys. zł (49,3%) na dofinansowanie usług zootechnicznych (głównie z zakresu oceny użytkowości zwierząt i inseminacji) świadczonych i nadzorowanych przez Centralną Stację Hodowli Zwierząt (CSHZ) oraz Polski Związek Owczarski (PZO) i Regionalne Związki Hodowli Owiec i Kóz (RZHOiK). Na dotacje do zadań hodowlanych rozdysponowano za pośrednictwem CSHZ i PZO 122.439,2 tys. zł, tj. 37,0%. MRiGŻ wypłacił bezpośrednio 45.389,2 tys. zł (13,7%), z tego hodowcom koni 26.458,9 tys. zł, za wykonane prace zlecone umowami (przede wszystkim Instytutowi Zootechniki) 11.456 tys. zł oraz na import zasobów genetycznych 2.968,4 tys. zł.

Strukturę wydatków budżetowych MRiGŻ na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej w latach 1996 - 1998 przedstawiono w załączniku nr 6 do Informacji oraz na poniższym rysunku:

Rys.7. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej w latach 1996-1998

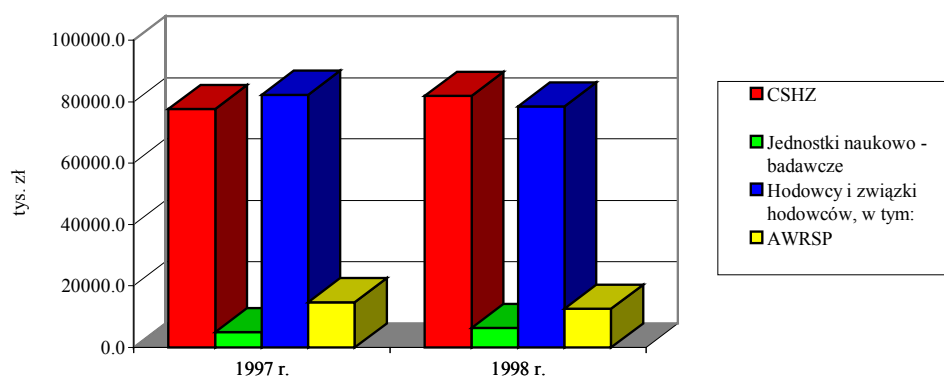
Krytycznie należy ocenić ograniczanie środków budżetowych na zakup nasienia, zarodków i żywych zwierząt z importu, bo najskuteczniej, najszybciej i najtaniej można doskonalić krajową populację zwierząt gospodarskich rozsądnie importując sprawdzone zasoby genetyczne do kojarzeń z najlepszymi samicami w krajowej populacji aktywnej, a uzyskane z tych kojarzeń samce wykorzystywać do rozrodu w populacji masowej. W porównaniu z 1996 r. wydatki na ten cel zmniejszono w 1997 r. o 19,2%, a w 1998 r. aż o 88,5% do kwoty zaledwie 370,1 tys. zł. Zmalał m.in. import zarodków bydlęcych do realizacji krajowego programu hodowlanego z 376 w 1997 r. do 138 w 1998 r., tj. o 63,3%

Beneficjentami największej pomocy budżetowej byli hodowcy zwierząt i związki hodowców, którzy w badanym okresie otrzymali 49% dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej, z tego spółki i gospodarstwa skarbowe AWRSP

27.318,5 tys. zł, tj. 9%. CSHZ miała 48% udział w dotacjach, a jednostki naukowo - badawcze były adresatem 3% pomocy.

Strukturę podmiotową wydatków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej w latach 1997 - 1998 przedstawiono w załączniku nr 7 do Informacji oraz na poniższym rysunku:

Rys.8. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej w latach 1997-1998

W 1998 r. wydatki budżetowe ze środków postępu biologicznego na zadania w produkcji zwierzęcej były niższe od poniesionych w 1997 r. o 3,7%, natomiast w porównaniu z dotacjami roku 1996 były wyższe o 21,0%.

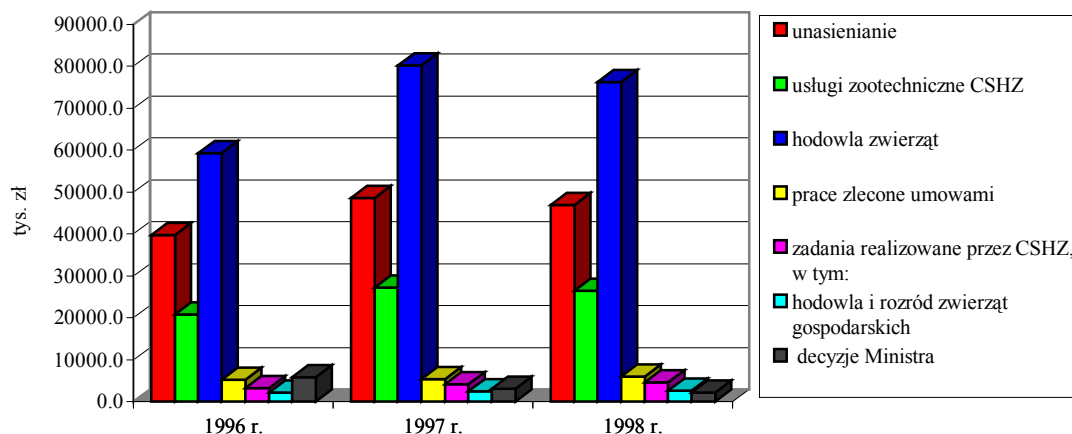
Największa kwota dotacji przeznaczona była na dofinansowanie zadań związanych z hodowlą zwierząt - 80.118,5 tys. zł (47,5%) w 1997 r. i 76.205,0 tys. zł (46,9%) w 1998 r. oraz unasiennianiem zwierząt - 48.604,0 tys. zł (28,8%) w 1997 r. i 46.947,5 tys. zł (28,9%) w 1998 r. Dotacje do prowadzonej oceny zwierząt stanowiły w badanych latach odpowiednio 16,1% i 16,3% łącznych wydatków na zadania w produkcji zwierzęcej.

W hodowli zwierząt największa część dotacji skierowana była do hodowli trzody chlewnej (22.098,2 tys. zł w 1997 r. i 19.470,1 tys. zł w 1998 r.) oraz bydła (odpowiednio 19.439,9 tys. zł i 19.320 tys. zł), przy czym w 1998 r. na hodowlę trzody chlewnej przeznaczono o 11,9% mniej środków budżetowych niż w 1997 r.

W kolejnych latach badanego okresu kwota dotacji do hodowli owiec była blisko 2 - krotnie wyższa w porównaniu z 1996 r., a do hodowli ryb w 1997 r. ponad 2,5 - krotnie wyższa i w 1998 r. ponad 2 - krotnie wyższa.

Strukturę i zmiany wydatków budżetowych MRiGŻ ze środków postępu biologicznego na zadania⁴³ w produkcji zwierzęcej w latach 1996 - 1998 przedstawiono w załączniku nr 8 do Informacji oraz na poniższym rysunku:

Rys. 9. Wydatki na zadania w produkcji zwierzęcej w latach 1996 - 1998

3.3.1. System finansowania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej

W ustanawianych rokrocznie od 1996 r. systemowych zasadach finansowania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej Ministerstwo RiGŻ określało, że sposób oraz kierunki dotowania będą wynikały z zatwierdzonych przez kierownictwo resortu programów hodowlanych dla poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich. Na przykład:

- *Wyniki kontroli wykazały brak konsekwencji Ministerstwa RiGŻ w tym zakresie, bo zatwierdzono programy krajowe dla 5 grup, tj. bydła, trzody chlewnej, koni, owiec i drobiu oraz wzorce hodowlane dla zwierząt futerkowych, a w wydawanych rozporządzeniach Minister RiGŻ określał i realizował dotacje również do hodowli pszczół, kóz oraz ryb.*

⁴³ s¹ to zadania wykonane w danym roku i sfinansowane w części ze środków budżetowych tego roku oraz roku następnego

- *Z 1.037, 6 tys. zł przeznaczonych w 1998 r. na hodowlę ryb, 82,5% nie miało bezpośredniego związku z postępow biologicznym i zostało wykorzystane na dotowanie materiału zarybieniowego, tj. produkcji towarowej.*

W sytuacji zmniejszania ogólnej kwoty środków budżetowych na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej, NIK negatywnie ocenia objęcie dotowaniem całych populacji krajowego bydła mięsnego oraz owiec. W pierwszym przypadku, wobec niskich cen na żywca wołowy i brak jeszcze dostatecznych upodobań kulinarnych na „kruchą” wołowinę, dotacja miała charakter pomocy ekonomicznej dla hodowców, a w drugim miała zapobiec dalszemu spadkowi pogłowia i umożliwić rozwój owczarstwa. Na przykład:

- *Ustalenia kontroli wykazały, że przeznaczenie w badanym okresie na hodowlę i ocenę owiec 41.830,0 tys. zł nie zapobiegło dalszemu spadkowi pogłowia owiec, bo w porównaniu z 1996 r. zmalało w następnym o 8%, a w 1998 r. o kolejne 10% (do poziomu około 422 tys. sztuk), w tym maciorek o około 18%.*
- *Mimo wysokich dotacji budżetowych stanowiących w 1997 r. 42,1% i w 1998 r. 37,2% ogółu przychodów z produkcji owczarskiej AWRSP, pogłowie owiec w spółkach agencyjnych ze względu na nieopłacalność systematycznie spadało, w tym maciorek aż o 48%. W badanym okresie nie osiągnięto określonego w „Programie doskonalenia owiec” wskaźnika zakładającego opłacalność produkcji przy uzyskiwaniu co najmniej 1,5 jagnięcia odchowanego od matki w ciągu roku. Wskaźnik ten w spółkach AWRSP wynosił zaledwie 0,99 szt. w 1997 r. i 1,04 w roku 1998.*

O nierównej dystrybucji środków budżetowych na hodowlę i ocenę poszczególnych grup zwierząt gospodarskich, ze szczególną preferencją owiec, świadczą wskaźniki roku 1998 zaprezentowane w poniższej tabeli:

Lp	Grupa zwierząt	Pogłowie w SD ⁴⁴	Dotacja na 1 SD w zł	Produkcja żywca w tys. ton	Dotacja na 1 tonę żywca w zł	Eksport mięsa w tys. ton	Dotacja na 1 tonę wyeksportowanego mięsa w zł	Dotacja 1998 r. w tys. zł
1	Bydło	4340000	9,68	800,0	52,52	123,0	341,57	42013,1
2	Trzoda chlewna	2763400	7,77	2646,0	8,11	200,0	107,30	21460,7
3	Owce	40000	536,52	7,6	2772,09	2,3	9159,96	21067,9
4	Konie	500000	26,77	-	-	33,3	401,91	13383,6
5	Drób	-	-	770,0	2,95	46,6	48,75	2271,8

Z powyższych danych wynika, że przeznaczona na hodowlę owiec dotacja budżetowa, przeliczona na wskaźniki porównawcze, w każdym przypadku była kilkudziesięciokrotnie wyższa od przyznanej do hodowli pozostałych grup zwierząt gospodarskich.

Negatywnie należy ocenić przyznanie Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt dotacji - 2.531,6 tys. zł w 1997 r. i 2.597,3 tys. zł w 1998 r. na realizację zadań w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt.

W świetle kontroli dotacja ta miała charakter podmiotowy i została wykorzystana na pokrycie kosztów funkcjonowania działów i samodzielnych stanowisk CSHZ, gdy zgodnie z ustawami budżetowymi dotacje zostały ustalone na dofinansowanie kosztów zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie. W badanym okresie Centralna Stacja ograniczyła działalność statutową, zawężając zakres działania Działu Techniki i Rozrodu do nadzoru nad obrotem materiałem biologicznym. Nie spowodowało to zmniejszenia wysokości dotacji na zadania w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt, a w rozliczeniach z wykorzystania dotacji powtarzano tylko otrzymaną kwotę łączną bez rozliczania poszczególnych zadań.

Zasadniczą wadą systemu dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej była duża do sfinansowania liczba zadań hodowlanych, określona w rozporządzeniach Ministra RiGŻ w sprawie wysokości stawek dla rolnictwa na 64 w 1997 r. i 54 zadania

⁴⁴ SD - Sztuka Duża - sztuka przeliczeniowa zwierzt, która odpowiada 1 dorosłej krowie o masie 500 kg

w 1998 r. oraz dokonywane zmiany parametrów zadań, co zmniejszało ich czytelność oraz utrudniało hodowcom prowadzenie prac hodowlanych. Na przykład:

- *W latach 1996 - 1998 trzykrotnie zmieniano parametr wieku pierwszego wycielenia pierwiastek, co stwarzało duże trudności hodowcom i inseminatorom w dostosowaniu terminu ich krycia, a dokonana w 1998 r. zmiana zamiast promować wcześniejsze - premiowała krycie o miesiąc późniejsze.*
- *Żadnego uzasadnienia hodowlanego nie miało zróżnicowanie w 1997 r. stawek dotacji za buhaje zakwalifikowane do hodowli o cechach mlecznych (600 zł) oraz mięsnych (800 zł). Podwyższona w 1998 r. do 1000 zł stawka przy zakwalifikowaniu do hodowli 451 buhajów mięsnych skutkowałą kwotą 90.200 zł zwiększonych wydatków z budżetu MRiGŻ na postęp biologiczny. Nieuzasadnione zróżnicowanie stawek dotacji stosowanych do zadań w ocenie i hodowli populacji aktywnych bydła mlecznego i mięsnego spowodowało, że w 1998 r. dotacja do 1 ocenianej sztuki bydła mlecznego wynosiła 100,28 zł, a do bydła mięsnego była 5 - krotnie wyższa.*
- *Krytycznie należy ocenić nieprzywrócenie w 1998 r. dotacji za wyniki w próbach dzielności koni półkrwi będącej podstawowym elementem selekcji hodowlanej tej rasy, zawieszonych w 1997 r. w związku z koniecznością zabezpieczenia środków na finansowanie zadań związanych z usuwaniem skutków powodzi.*
- *W 1998 r. zrezygnowano z dotowania zadań w zakresie opieki zootechnicznej nad punktami kopulacyjnymi rozplodników świadczonej pod nadzorem związków hodowców zwierząt gospodarskich.*

3.3.2. Ocena użytkowości zwierząt gospodarskich

Podstawowych informacji do wykorzystania w celach produkcyjnych i hodowlano-selekcyjnych, zarówno dla pojedynczych stad jak i całej populacji

aktywnej, przyczyniając się do uzyskania postępu hodowlanego, dostarcza ocena wartości użytkowej zwierząt.

Na 31 grudnia 1997 r. oceną użytkowości mlecznej metodami A 4 i A 8 objęte było 371.598 krów, tj. 10,6% pogłowia krów ogółem. W stosunku do poprzedniego roku nastąpił wzrost liczby krów objętych oceną o 5,5%, a przeciętnej wydajności o 235 kg do 4.600 kg mleka od jednej krowy.

Na 31 grudnia 1998 r. oceną użytkowości mlecznej metodami A 4, AT 4 i A 8 objęte były 379.394 krowy, tj. 10,7% pogłowia krów ogółem. W stosunku do roku 1997 nastąpił wzrost liczby krów objętych oceną o 2,1%, a przeciętnej wydajności o 262 kg do 4.862 kg mleka od jednej krowy.

Uzyskane wyniki z oceny wartości użytkowej oraz stan oceny w 1998 r. jak i w roku poprzednim, wskazują na stały rozwój hodowli bydła mlecznego, który odbywał się głównie w oborach rolników indywidualnych poprzez zwiększanie liczby krów oraz przyjmowanie nowych obór do oceny.

W porównaniu z wynikami oceny użytkowości krów w Europie Zachodniej, w których średnia wydajność krów pod kontrolą przekracza 7.000 kg, a oceną objęte jest 50 - 90% pogłowia krów, ilościowy poziom krajowej oceny użytkowości jest niski.

W badanym okresie nastąpił dynamiczny przyrost ocenianego pogłowia bydła mięsnego, zarówno czysto rasowego jak i mieszańców z 8.891 szt. w 1996 r. do 11.444 szt. w 1997 r. (wzrost o 28,7%) i 14.828 szt. w 1998 r. (wzrost o kolejne 29,6%).

Wzrastała liczba loch w hodowli zarodowej z 26.205 szt. w 1996 r. do 29.496 szt. w 1997 r. (wzrost o 12,6%) i 33.390 szt. w 1998 r. (wzrost o kolejne 13,2%). Pozytywną zmianą w hodowli trzody chlewnej było zmniejszenie liczby stad (do 1.642 w 1998 r., tj. o 317 w porównaniu z 1996 r.) przy jednoczesnym wzroście koncentracji loch w stadzie. Średnia liczba loch w stadzie zwiększyła się z 13,4 szt. w 1996 r. do 20,3 szt. w 1998 r.

W okresie objętym kontrolą dofinansowanie oceny wartości użytkowej krów podzielone było na szereg tytułów związanych z liczebnością krów w ocenianych oborach oraz na poszczególne metody prowadzenia oceny, przy czym stawkę w zależności od liczebności ocenianego stada zróżnicowano tylko w zakresie metody

A 4. Przyjęte zasady nie uzależniały przedmiotowej dotacji od określonej minimalnej liczby krów w oborze, ich wydajności i okresu laktacji. Ze względu na organizację i koszty kontroli mlecznej użytkowości krów, ich liczba w oborze kontrolowanej powinna wynosić 5 sztuk oraz laktacja nie powinna być krótsza niż 200 dni.

W 1998 r. liczba gospodarstw posiadających pod oceną stada do 5 krów stanowiła 15,8% ogółu ocenianych obór. Koszt oceny jednej krowy w stadach do 5 sztuk wynosił około 142 zł i był wyższy o 40% od kosztu oceny w stadach liczących 20 szt. krów.

Poprzez przyjęcie najwyższej stawki jednostkowej preferowano w dotowaniu oceny użytkowości mlecznej krów obory liczące mniej niż 20 sztuk, które w minimalnym stopniu uczestniczyły w realizacji programu hodowlanego. W gospodarstwach tych stosowano głównie ocenę metodą A 4, najbardziej kosztowną i uznaną za referencyjną. Na przykład:

W latach 1997 - 1998 należna dotacja do oceny krów przeprowadzonej metodą A 4 w oborach liczących do 20 sztuk wyniosła 25.388,6 tys. zł, tj. 61,0% dotacji ogółem przeznaczanej na ocenę krów mlecznych. Należna dotacja do oceny krów z zastosowaniem tańszych metod A 8 i AT 4 wyniosła łącznie 4.415,5 tys. zł, tj. 10,7% dotacji ogółem na ocenę krów mlecznych.

W okresie objętym kontrolą brak było porównywalności wyników oceny wartości użytkowej krów metodami A 8 i AT 4 z metodą referencyjną. Wyniki te nie były uwzględniane przy szacowaniu wartości hodowlanej, gdyż nie zakończono dostosowania metodyki szacowania do wyników oceny wartości użytkowej krów przeprowadzonej metodami A 8 i AT 4.

Podkreślić należy, że według „Regulaminu oceny wartości użytkowej bydła mlecznego metodą uproszczoną A 8” ocena prowadzona tą metodą nie stanowiła podstawy do oceny wartości hodowlanej buhajów użytkowanych w SHiUZ oraz wyboru matek buhajów, a zgodnie z „Regulaminem prowadzenia oceny i selekcji buhajów ras mlecznych przeznaczonych do hodowli” w oborach objętych oceną metodami AT 4 i A 8 testowanie buhajów było dopuszczone po uzupełnieniu metodyki szacowania wartości hodowlanej, co miało nastąpić na początku 1999 r.

Krytycznie należy ocenić wyznaczenie przez CSHZ w 1998 r. limitu zadań do wykonania dla poszczególnych OSHZ i SHiUZ, w tym w zakresie oceny wartości użytkowej krów, i uznanie, że za zadania wykonane poza określoną ilość dotacja nie będzie przekazana. Wyznaczenie innych zasad naliczania dotacji, gdy ilość wykonanych zadań jest zgodna z planowanymi oraz innych w przypadku przekroczenia ich liczby było sprzeczne z zasadami przyznawania dotacji określonymi w rozporządzeniu Ministra RiGŻ w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa w 1998 r.

3.3.3. Inseminacja zwierząt gospodarskich.

Sztuczne unasiennianie zwierząt przyspiesza postęp hodowlany w wyniku używania do rozrodu zwierząt najwartościowszych osobników męskich. Umożliwia zmniejszenie ich liczby, przynosząc wymierne korzyści ekonomiczne. Zapobiega też przenoszeniu chorób drogą płciową. Dotacje przeznaczone na dofinansowanie inseminacji pośrednio trafiają do rolników poprzez obniżone ceny usług oraz nasienia. Służą w ten sposób hodowcom i wspomagają postęp produkcyjny uzyskiwany dzięki doskonaleniu hodowlanego użytkowanego pogłowia zwierząt. Dotacja była podzielona na dwie części. Do usługi jednolita - służyła bezpośredniemu obniżeniu ceny usług inseminacyjnych celem zwiększenia zainteresowania rolników stosowaniem nowoczesnych metod rozrodu oraz przenoszenia postępu hodowlanego na pogłowie masowe.

Badania kontrolne wykazały, że w latach 1996 - 1998 stawka dotacji do usługi inseminacyjnej dla bydła i trzody chlewnej, wobec jej niewaloryzowania, realnie zmalała z 3,85 zł do 2 zł, tj. o 48%.

Druga część dotacji (zróżnicowana w zależności od rodzaju nasienia) była przeznaczona na realizację programu oceny i selekcji buhajów. Jej celem było dofinansowanie części kosztów realizacji programu, co miało obniżyć ceny nasienia buhajów. Podobnie inseminacja trzody chlewnej była dotowana w 2 częściach.

Negatywnie należy ocenić nieopracowanie dotychczas krajowego programu oceny i selekcji buhajów przez CSHZ, zobowiązanej do jego opracowania „Programem rozwoju hodowli bydła do 2000 r.” i w związku z tym brakiem możliwości dostosowania programów regionalnych do programu krajowego. Krajowy program

opracowany został w lipcu 1997 r. tylko dla bydła rasy czarno - białej i przez prawie 2 lata nie uzyskał akceptacji MRiGŻ.

W kolejnych latach badanego okresu, przy niewielkim wzroście pogłowia krów, następował spadek ilościowy unasiennionych krów i jałowic oraz zmniejszało się pogłowie objęte unasiennianiem. Na przykład:

W 1997 r. spadek ten wyniósł 2,7% do 2.175.840 szt. unasiennionych krów i jałowic, a w 1998 r. dalsze 4,4% do 2.080.276 szt.

W 1997 r. odsetek krów objętych unasiennianiem wyniósł średnio 62,4% i był niższy o 2,1 punktów w stosunku do roku poprzedniego. W 1998 r. unasiennianiem objęte było średnio 58,7% krów, tj. o 3,7 punktów mniej niż w 1997 r.

Pozytywnym był fakt zmniejszenia w badanym okresie ilości zmagazynowanego nasienia buhajów o ponad 32,2 mln porcji, tj. ponad 55%, co wskazuje na poprawę gospodarowania i zmniejszenie kosztów działalności.

Pozytywnym zjawiskiem związanym z intensyfikacją pracy oraz rosnącym zainteresowaniem producentów świń inseminacją był wzrost unasienniania loch. Na przykład:

W 1997 r. liczba zabiegów wyniosła 900.362 i była o 20% większa niż w 1996 r. Łącznie zainseminowano 35% pogłowia loch. W 1998 r. liczba zabiegów wyniosła 1.012.016 i była o 11,2% większa niż w 1997 r. Zainseminowano łącznie 36,5% pogłowia loch.

Wystąpiły opóźnienia w zakresie organizowania laboratorium pobierania i mrożenia nasienia ogierów i inseminacji klaczy, zadania określonego w „Programie hodowli koni do 2000 r.”. Przewidywano, że w ciągu 2 lat zorganizowane zostaną dwa laboratoria unasienniania klaczy w rejonach o ich dużej koncentracji przy częściowym wsparciu dotacjami budżetowymi.

Badania kontrolne wykazały, że Stado Ogierów w Łącku Spółka z o.o. otrzymała w latach 1996 - 1998 dotacje budżetowe w kwocie 850 tys. zł na wyposażenie i zainstalowanie linii technologicznej do pobierania, oceny, konfekcjonowania i konserwowania nasienia ogierów. Zakupiony w marcu 1997 r. sprzęt do laboratorium

mrożenia nasienia i inseminacji klaczy nie był wykorzystywany z braku miejsca do zainstalowania. Adoptowanie i modernizacja stajni na centrum inseminacji z pierwotnym terminem zakończenia do końca listopada 1998 r. zostało przesunięte do 30 kwietnia 1999 r. Według kosztorysu sama modernizacja ma kosztować 3.312 tys. zł, a do końca 1998 r. na realizację powyższego zadania, w tym zakup instalacji, wydatkowano 1.045 tys. zł (32%), z tego dotacja budżetowa stanowiła 81%. Niewielkie zaawansowanie prac modernizacyjnych wskazuje, że wydłużony termin zakończenia zadania inwestycyjnego też nie zostanie dotrzymany.

3.4. Zachowanie różnorodności biologicznej

Dnia 5 czerwca 1992 r. w Rio de Janeiro podpisana została międzynarodowa Konwencja o różnorodności biologicznej. Stanowiła m.in., że każda ze stron, w miarę możliwości i konieczności podejmie kroki w celu ochrony elementów różnorodności biologicznej, najlepiej w kraju, z którego elementy te pochodzą.

Konwencja ta, pomimo podpisania w dniu 14 grudnia 1995 r. przez Prezydenta RP aktów ratyfikacyjnych, upoważnionego do ratyfikacji osobną ustawą⁴⁵, do dnia dzisiejszego nie weszła w życie. Zgodnie z Konstytucją RP (ust. 3 art. 88) umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie są ogłaszane w trybie wymaganym dla ustaw, a warunkiem wejścia w życie ustaw jest ich ogłoszenie (ust. 1 art. 88). Spowodowane to było brakiem oświadczenia rządowego w przedmiocie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych i wejścia umowy międzynarodowej w życie oraz brakiem formalnego wniosku Ministra Spraw Zagranicznych do Prezydenta RP o ogłoszenie tej Konwencji w Dzienniku Ustaw.

Z powodu braku Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej, która określałaby m.in. środki finansowe na opracowanie i realizację programów, oraz wobec niskich nakładów MRiGŻ na ten cel, nie opracowano i nie określono programowych zasad ochrony i dotowania gatunków i ras zwierząt gospodarskich istotnych z punktu widzenia państwa, a w zakresie struktury rasowej i liczebności stad zachowawczych co roku dokonywano zmian. Na przykład:

⁴⁵ Ustawa z dnia 31 sierpnia 1995 r. o ratyfikacji Konwencji o różnorodności biologicznej (Dz.U. Nr 118, poz. 565)

- *W badanym okresie nie określono zasad ochrony i dotowania bydła rodzimego rasy polskiej czerwonej, a dotowano stada zachowawcze zwierząt ras niepolskich m.in. kur leghorn, rhode island red, sussex oraz owiec leine i texel.*
- *W 1997 r. w porównaniu do roku poprzedniego zmniejszono o 33% liczebność objętych dotowaniem świń rasy złotnickiej pstrej i ponownie ją zwiększono o 30% w roku następnym. Dopiero od 1998 r. ustanowiono stada zachowawcze trzody chlewnej rasy puławskiej i złotnickiej białej. W 1997 r. zwiększono o 23% liczebność stada zachowawczego owiec rasy świniarka oraz o 43% rasy pomorska, a zmniejszono o 27% liczebność dotowanego stada owiec rasy leine. W 1998 r. ustanowiono i objęto dotowaniem stada zachowawcze owiec ras: żelaźnieńska, uhruska, wielkopolska, kordideila, a zaprzestano dotowania stad zachowawczych owiec ras: pomorska, leine, texel.*

W badanym okresie wydatki budżetowe MRiGŻ na zachowanie różnorodności biologicznej zwierząt gospodarskich wyniosły 2.190,2 tys. zł, z tego 1.999,0 tys. zł na zakup i utrzymanie zwierząt w stadach zachowawczych oraz rezerwy genetycznej oraz 191,2 tys. zł na opracowanie zasad programowych tej ochrony.

3.5. Planowanie i rozliczanie środków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie

Nieprecyzyjne było planowanie w MRiGŻ zadań na postęp biologiczny w rolnictwie. Pomimo częstych zmian wprowadzanych w trakcie realizacji budżetu - w 1997 r. 5 decyzji dotyczących 8 mln zł, a w 1998 r. 7 decyzji dotyczących aż 30 mln zł, aktualizacji realizowanych planów na dany rok zgodnie z wprowadzonymi przez Ministra RiGŻ zmianami dokonywano jedynie w zakresie wydatkowanych środków finansowych bez określenia zmian w ilości planowanych zadań. Szczegółowość kolejnych wersji planu systematycznie malała, od konkretnych tytułów i zadań zawartych w rozporządzeniu Ministra RiGŻ w sprawie stawek dotacji dla rolnictwa oraz środków na nie przewidzianych do określenia zaledwie kwot na ogólne kierunki. Tak prowadzona dokumentacja planistyczna utrudniała właściwy nadzór i ocenę przebiegu wykonania zadań w ciągu roku.

Negatywnie należy ocenić łączne rozliczanie środków finansowych na zadania budżetowe realizowane przez Centralną Stację Hodowli Zwierząt oraz dotacji dla hodowców i przedsiębiorców, w przekazywaniu których CSHZ była tylko pośrednikiem, gdy rozporządzenie Ministra RiGŻ w sprawie stawek dotacji dla rolnictwa rozliczenie obu tytułów dotacji i zwrot niewykorzystanych środków normuje oddzielnymi przepisami § 22 oraz § 24.

Skutkiem takiego rozliczania było niezwrócenie przez CSHZ oraz niewyegzekwowanie od niej przez Ministra RiGŻ zwrotu niewykorzystanej w 1998 r. na zadania budżetowe w rolnictwie dotacji w kwocie 2.495,9 tys. zł oraz skompensowanie taką kwotą zobowiązań Ministra RiGŻ wobec hodowców i podmiotów prowadzących unasiennianie poza organizacją CSHZ, co wskazywało, że w księgach rachunkowych MRiGŻ nie ujmowano faktycznych zdarzeń, tj. w tym przypadku kwot faktycznie wykorzystanych dotacji na zadania budżetowe oraz rzeczywistych zobowiązań budżetu wobec hodowców.

Krytycznej oceny wymaga niezwrócenie w terminie wyznaczonym rozporządzeniem Ministra RiGŻ w sprawie dotacji dla rolnictwa, tj. do 20 stycznia następnego roku, niewykorzystanych środków budżetowych na dotacje w 1997 i 1998 r. przez niektóre OSHZ i SHiUZ oraz niewyegzekwowanie takiego zwrotu przez CSHZ, do czego przyczyniło się m.in. zaliczkowe finansowanie zadań postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej.

Badania kontrolne wykazały, że nie zwrócone dotacje w łącznej kwocie około 3.071 tys. zł zostały przeznaczone na bieżącą działalność, wypłatę wynagrodzeń, składki na ubezpieczenie społeczne i Fundusz Pracy oraz na bieżące regulowanie zobowiązań, co było sprzeczne z celem określonym dla tych dotacji, gdyż zgodnie z powyższym rozporządzeniem Ministra RiGŻ zostały przyznane jako dotacje do zadań hodowlanych lub dla hodowców. Ustalono też, że SHiUZ w Szczecinku dokonała rozliczenia zaliczki otrzymanej w 1997 r. na wypłatę dotacji dla hodowców po upływie 2 lat i dopiero na początku 1999 r. zwróciła do CSHZ niewykorzystaną kwotę 29.100 zł, a SHiUZ w Legnicy do dnia zakończenia kontroli nie zwróciła kwoty 33.481 zł pobranej w 1997 r. w wysokości wyższej niż należna kwota dotacji przedmiotowej.

Składane do dysponentów środków budżetowych wnioski o dotacje na zadania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej były prawidłowo uzasadnione i udokumentowane. Nie stwierdzono istotnych nieprawidłowości w naliczaniu przedmiotowych dotacji. Było to możliwe dzięki pełnej weryfikacji wniosków oraz stosowanemu w CSHZ i jej oddziałach komputerowemu systemowi ewidencji i monitorowania dotacji budżetowych zapobiegającemu przyznaniu dotacji nienależnej.

W toku badań kontrolnych stwierdzono 4 przypadki naliczenia, wypłacenia i pobrania nienależnych dotacji. Dotyczyły one pobrania dotacji do zawyżonej liczby owiec maciorek przez OHZ Osięciny Spółkę z o.o., wypłacenia przez CSHZ dotacji za utrzymanie stada zachowawczego trzody chlewnej podmiotowi nie wymienionemu w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 11 maja 1998 r. w sprawie stawek dotacji dla rolnictwa w 1998 r., naliczenia przez SHiUZ Bydgoszcz dotacji do usługi inseminacyjnej i nasienia buhajów, które po kolejnych wycenach nie znalazły się na liście buhajów dopuszczonych do rozrodu, zastosowania przez OSHZ Bydgoszcz stawki dotacji jak dla krów wycielonych z krycia nasieniem buhajów testowych, gdy wycielenia nastąpiły z krycia nasieniem przed rozpoczęciem lub po zakończeniu testu.

Negatywnie należy ocenić realizację przez Instytut Zootechniki w Krakowie umów zawartych z Ministrem RiGŻ na zlecone prace w zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej.

Badania kontrolne wykazały, że Instytut nie przestrzegał postanowień umów, na podstawie których uzyskał środki dla sfinansowania badań.

Pomimo, że wszelkie dokonywane zmiany umów wymagały formy pisemnej pod rygorem nieważności, nie wystąpiono do Ministra RiGŻ z żadnym aneksem i propozycjami dotyczącymi realizacji umów, a dokonywano przesunięć środków przy realizacji zadań przez co niezgodnie z kalkulacją kosztów ich wykonania wydatkowano łącznie 629,7 tys. zł, w tym 107,2 tys. zł na zadania nie objęte kalkulacją.

Przesyłane nieterminowo do MRiGŻ rozliczenia z wykorzystania dotacji były tylko kopiami kalkulacji kosztów załączonych do umów i stanowiących ich integralną część i nie odzwierciedlały kosztów wynikających z wyodrębnionej ewidencji księgowej.

Przyznane Instytutowi w latach 1997 - 1998 dotacje budżetowe MRiGŻ w łącznej kwocie 10,6 mln zł pokryły ponad 90% kosztów poniesionych na realizację

zleconych zadań, co świadczy o finansowaniu tych zadań prawie w całości, a nie ich dofinansowaniu.

W kosztach jednego z tematów rozliczono kwoty: 40 tys. zł w 1997 r., i 20 tys. zł w 1998 r. dotacji wypłaconych przez Instytut Polskiemu Związkowi Owczarskiemu za zbieranie, opracowanie oraz prowadzenie komputerowej bazy danych o owcach. W tym okresie również Minister RiGŻ przekazał PZO dotacje na prowadzenie ksiąg, ocenę użytkowości owiec i kóz, przetwarzanie i publikowanie danych z tej oceny w wysokości 127,5 tys. zł w roku 1997 i 143,5 tys. zł w 1998 r. Tym samym kwota środków budżetowych na zadanie została w części zdublowana. Było to wynikiem niedostatecznego nadzoru MRiGŻ nad wydatkowaniem środków budżetowych oraz pobieżnej analizy rozliczeń przedkładanych przez IZ w Krakowie.

3.6. Rola AWRSP w kreowaniu postępu biologicznego w rolnictwie

W latach 1997 - 1998 nastąpiło zmniejszenie środków budżetowych przyznanych na hodowlę roślin prowadzoną przez spółki AWRSP, które wyniosły w 1998 r. 29,6 mln zł i były niższe o 3,1 mln zł (9,5%) w stosunku do roku poprzedniego. Zmniejszeniu uległy również koszty hodowli roślin ponoszone przez spółki z 47,1 mln zł w 1997 r. do 46,2 mln zł w 1998 r. Udział dotacji w strukturze finansowania kosztów hodowli miał tendencję malejącą i wynosił w kontrolowanym okresie odpowiednio 69,4% i 64,1%. Równocześnie zwiększył się w finansowaniu hodowli udział środków pochodzących z innej działalności spółek, w tym ze sprzedaży materiału siewnego.

Kontrola wykazała, że pozycja spółek AWRSP w krajowej hodowli roślin jest wysoka i dotyczy niemal wszystkich gatunków roślin uprawianych w Polsce. W 1997 r. odmiany roślin rolniczych należące do spółek Agencji stanowiły 53% odmian w Rejestrze, w tym 71% odmian krajowych. W roślinach warzywnych analogiczne wskaźniki wynosiły 40% i 83%. Na koniec 1998 r. własnością spółek AWRSP były 904 odmiany w 116 taksonach.

Na 116 przewidzianych do finansowania w 1997 r. szczegółowych programów hodowli roślin określonych w „Programie hodowli roślin do 2000 r.”, spółkom Agencji przypisano realizację 79 programów, tj. 68,1%, w tym 68,7% programów hodowli roślin rolniczych i 67,3% programów hodowli roślin ogrodniczych. Gatunki roślin o znaczeniu strategicznym były przedmiotem realizacji w ramach 47 programów hodowlanych.

W 1998 r. w wyniku dokonanych zmian, liczba programów hodowli roślin zmniejszyła się do 76, w tym 41 programów hodowli roślin rolniczych i 35 programów hodowli roślin warzywniczych. Stanowiło to 65,5% wszystkich programów hodowlanych. Rośliny strategiczne były przedmiotem realizacji w ramach 46 programów hodowlanych.

Ograniczona do placówek naukowo - badawczych PAN i uczelni rolniczych była współpraca AWRSP w dziedzinie prac badawczo - wdrożeniowych służących poprawie efektywności w hodowli roślin. Jednostki badawczo - rozwojowe resortu rolnictwa prowadzące hodowlę roślin są uznawane przez AWRSP za konkurencyjne w stosunku do własnych spółek.

W zatwierdzonych przez Ministra RiGŻ „Programach rozwoju hodowli zwierząt” zostały postawione przed AWRSP określone zadania w tworzeniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej. Ze względu na posiadany potencjał genetyczny zgrupowany w dużych stadach rola AWRSP w tym kierunku uznana została za wiodącą.

Kontrola wykazała, że zadania w hodowli zwierząt AWRSP realizowała na ogół zgodnie z założeniami przyjętymi w „Programach”, osiągając w niektórych przypadkach wskaźniki wyższe od zakładanych do osiągnięcia w 2000 roku.

3.7. Inne ustalenia kontroli w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie

Krytycznie należy ocenić późniejsze, w stosunku do ustawy budżetowej na dany rok, wydawanie przez Ministra RiGŻ rozporządzeń na 1997 i 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania.

Wynikiem późnego (dopiero w połowie roku) wydania z wsteczną mocą wejścia ich w życie było blisko 6 - miesięczne finansowanie zadań postępu biologicznego na podstawie zasad wstępnych oraz formalne zawarcie umów z podmiotami wykonującymi zadania zlecone dopiero w III lub IV kwartale badanych lat.

Krytycznie należy ocenić też późne wydanie przez Ministra RiGŻ 2 aktów wykonawczych do ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.

Skutkiem nieterminowego ich wydania był 55 - dniowy okres braku legalnych, szczegółowych uregulowań w zakresie prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych, warunków zootechnicznych, które powinien spełniać materiał biologiczny i wymagań jakie powinny spełniać programy hodowlane.

Departament Rozwoju Rolnictwa MRiGŻ, zobowiązany do realizacji zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie, w niedostatecznym stopniu wywiązywał się z obowiązku przeprowadzania kontroli nadzorowanych przez Ministra RiGŻ jednostek organizacyjnych oraz korzystających z dotacji na ten postęp podmiotów. Na przykład:

W latach 1997 - 1998 pracownicy Departamentu przeprowadzili tylko 13 kontroli i wizytacji, w tym 10 kontroli (0,5% jednostek dotowanych) dotyczących zasad i trybu udzielania dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej, którymi objęto kwotę 1,2 mln zł, czyli zaledwie 0,3% wydatków na ten cel.

W badanym okresie odnotowano 82,2% wzrost należności ogółem CSHZ z 6.952,2 tys. zł w 1996 r. do 12.670,0 tys. zł w 1998 r., głównie z tytułu nie uregulowanych opłat za usługi zootechniczne. Było to spowodowane spadkiem opłacalności produkcji rolnej, a co się z tym wiąże trudnościami płatniczymi rolników oraz nieprzestrzeganiem wewnętrznych przepisów CSHZ przez osoby zlecające wykonywanie usług zootechnicznych. Na przykład:

Na terenie, gdzie zadania okręgowej stacji wykonywała CSHZ nastąpił wzrost należności z 62,8 tys. zł w roku 1996 do 104,8 tys. zł przy jednoczesnym zwiększeniu udziału środków budżetowych w kosztach oceny wartości użytkowej krów z 970,3 tys. zł w 1997 r. do ponad 1 mln zł w 1998 r. Na tym terenie kwota nie uregulowanych w terminie przez usługobiorców należności wyniosła w maju 1998 r. około 72,8 tys. zł i wzrosła do ponad 97,7 tys. zł we wrześniu 1998 r. Pomimo to, nie wstrzymano świadczenia usług zalegającym w płatnościach hodowcom, a działania windykacyjne ograniczono do wysyłania wezwań do zapłaty.

Pomimo braku bieżącego regulowania należności za usługi zootechniczne, ich kontynuowanie było konieczne w związku z potrzebą realizacji zadań w zakresie

postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, a w szczególności programów hodowlanych. Nie usprawiedliwia to jednak zaniechań w egzekwowaniu należności.

Krytycznie należy ocenić, w aspekcie postępu biologicznego, skierowanie przez Ministra RiGŻ części dotacji budżetowych (w tym przeznaczonych na ten postęp) na dofinansowanie zakupu zwierząt użytkowych przez rolników dotkniętych klęską powodzi.

W badanym okresie poprzez CSHZ wypłacono dotacje do zwierząt użytkowych na terenach dotkniętych powodzią w łącznej wysokości 8.710,9 tys. zł, dzięki którym zakupiono 1778 jałówek użytkowych, 5755 krów użytkowych i 73.863 prosiąt na chów.

Nie przeprowadzono oceny efektywności tych dotacji z punktu widzenia hodowlanego.

Nie stawiano wymogu, by zakupione zwierzęta posiadały udokumentowane pochodzenie rasowe, pomimo, że niektóre związki hodowców zwracały uwagę na potrzebę takiego zapisu w nowelizowanym rozporządzeniu Ministra RiGŻ w sprawie dotacji dla rolnictwa. Na skutek tego tylko 30% spośród 266 klaczy zakupionych przez powodzian miało udokumentowane pochodzenie.

Nie określono okresu utrzymania zwierząt „powodziowych”, tak jak to jest w przypadku zwierząt hodowlanych oraz udokumentowania sposobu ich zbycia, co mogło powodować dwukrotne uzyskanie dotacji dla tych samych zwierząt. W kontroli nie stwierdzono takiego przypadku.

Za nie w pełni gospodarne należy uznać przyjęte zasady dotowania zwierząt „powodziowych” w sytuacji, gdy zwierzęta (za które wypłacono dotacje) zakwalifikowane do dalszej hodowli i spełniające warunki wpisu do ksiąg hodowlanych były przeznaczane na rzeź, w ilości nawet około 60%. Nie określono, żeby w pierwszej kolejności kierować je do powodzian.

Nie wykorzystano szansy, aby do rolników poszkodowanych przez powódź trafiły zwierzęta o znanym pochodzeniu, lepsze genetycznie i o większym potencjale produkcyjnym.

III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO

1. W związku z kontrolą zasięgnięto, w trybie art. 29 pkt 2 lit. f) - ustawy o NIK, informacji w 21 jednostkach nie objętych kontrolą. Uzyskano je w jednostkach państwowych i samorządowych oraz w związkach hodowców i producentów rolnych.
2. W toku postępowania kontrolnego badane jednostki nie zgłosiły zastrzeżeń do ustaleń zawartych w protokołach kontroli, protokoły zostały dwustronnie podpisane.
3. Wyniki kontroli oraz wnioski sformułowane na ich podstawie omówiono, stosownie do postanowień art. 58 ustawy o NIK, na 20 naradach pokontrolnych przeprowadzonych w badanych jednostkach oraz przedstawiono w 59 wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, dyrektora OT AWRSP w Warszawie, Prezesów Zarządów spółek i dyrektorów gospodarstw skarbowych AWRSP, dyrektora CSHZ oraz dyrektorów OSHZ i SHiUZ, Głównego Inspektora Inspekcji Nasiennej i Wojewódzkich Inspektorów Inspekcji Nasiennej, dyrektorów jednostek badawczo - rozwojowych resortu rolnictwa, dyrektora COBORU. Do wystąpień pokontrolnych zastrzeżenia zgłosili dyrektorzy Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin oraz Instytutu Zootechniki.
4. Ustalenia kontroli upoważniły Izbę do przedstawienia 88 wniosków mających na celu głównie usprawnienie działalności związanej z dotowaniem postępu biologicznego w rolnictwie oraz prawidłowego i efektywnego gospodarowania środkami budżetowymi. W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej wnioskowano o:
 - dokonanie zmiany obowiązującego systemu dotowania hodowli roślin z jednoczesnym wprowadzeniem systemu monitoringu wykorzystania dotacji w tym zakresie,
 - uaktualnienie i uproszczenie systemu dotacyjnego w zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej,
 - opracowanie dla wszystkich dotowanych gatunków zwierząt krajowych programów hodowlanych i przestrzeganie ich realizacji,
 - wydzielenie z systemu dotacji do postępu biologicznego w rolnictwie zadań i tytułów nie związanych z postępowaniem biologicznym, w tym dotacji do zwierząt użytkowych,

- księgowe wyodrębnienie CSHZ jako odbiorcy dotacji na zadania budżetowe i jako pośrednika dla dotacji wypłacanych przez Ministra RiGŻ hodowcom i przedsiębiorstwom,
- doprowadzenie do porównywalności danych w ocenie wartości użytkowej bydła uzyskanych metodami uproszczonymi i metodą referencyjną dla wykorzystania w ocenie wartości hodowlanej.

Według stanu na 30 czerwca 1999 r. większość z nich została zrealizowana bądź jest w trakcie realizacji. Minister RiGŻ poinformował NIK o zmianach w systemie dofinansowania hodowli roślin, w wyniku których w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 19 marca 1999 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania oraz rozliczania tych dotacji w 1999 r. odstąpiono od wyceny programów hodowli roślin rolniczych według „systemu komputerowego”. Wszystkie podmioty zostały poinformowane o wysokości przyznanej dotacji w rozbiciu na poszczególne gatunki. Od 2000 r. zmianie ulegną zasady przydzielania dotacji, które będą polegać na:

- odstąpieniu od naliczania dotacji na podstawie dotychczasowych efektów hodowlanych na rzecz finansowania programów perspektywicznych, zgodnych z potrzebami gospodarki,
- zaniechaniu podziału roślin na strategiczne i ważne gospodarczo, i objęciu dotowaniem wyłącznie hodowli najważniejszych gospodarczo gatunków roślin uprawnych z zastosowaniem następujących kryteriów: znaczenie gospodarcze gatunku, reakcja odmian na warunki glebowo - klimatyczne, stan krajowej hodowli i jej możliwości konkurowania z firmami zagranicznymi, ceny nasion importowanych w przypadku zaprzestania hodowli krajowej,
- określeniu udziału poszczególnych gatunków roślin w ogólnej kwocie dotacji na hodowlę, na podstawie znaczenia gospodarczego, kosztów i liczby programów,
- wprowadzeniu stabilnych warunków dofinansowania hodowli przez zawieranie wieloletnich umów z firmami hodowlanymi,
- zobowiązaniu podmiotów do kwartalnych sprawozdań o wykorzystaniu przydzielonej dotacji.

Prace nad systemowymi zasadami dotowania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej od 2000 r. ukierunkowane są na koncentrowanie środków na najważniejsze

dla hodowli zadania, a co za tym idzie na ograniczanie liczby tytułów dotacyjnych oraz na modyfikowanie zasad i trybu udzielania dotacji.

Ponadto Minister RiGŻ poinformował NIK o zaniechaniu od 1999 r. przekazywania CSHZ zaliczek na zadania z postępu biologicznego i przyjęciu zasady, że dotacje będą przekazywane po wykonaniu zadań oraz wyodrębnieniu CSHZ w urządzeniach księgowych MRiGŻ jako podmiotu realizującego zadania budżetowe oraz jako pośrednika w przekazywaniu dotacji hodowcom.

Dyrektor CSHZ rozliczył zaległości finansowe w kwocie 3.071 tys. zł ujawnione w oddziałach Centralnej Stacji i podjął konsekwentne działania wobec rolników zalegających z płatnościami za świadczone usługi.

Dyrektor OT AWRSP w Warszawie, biorąc pod uwagę wyniki kontroli, odwołał prezesa jednej ze spółek z pełnionej funkcji oraz poinformował o skierowaniu do prokuratury zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa działania na szkodę spółki przez jednego z prezesów zarządu i członka kadry kierowniczej spółki.

Z dodatkowych informacji uzyskanych w OT AWRSP w Warszawie wynika, że w maju 1999 r. zakończono prace modernizacyjne i dokonano rozruchu technologicznego centrum sztucznej inseminacji kłaczy w Stadzie Ogierów Łąck Spółce z o.o.

Warszawa, dnia 20 lipca 1999 r.

Dyrektor Departamentu
Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

Jerzy Osinski

Akceptuję:

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Zbigniew Wesolowski

Zatwierdzam:

Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Janusz Wojciechowski

Załącznik nr 1 do Informacji

Wykaz jednostek objętych kontrolą

1. **Oddział Terenowy Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Warszawie**
2. Ośrodek Hodowli Zarodowej „Osiecin” Spółka z o.o. w Osiecinach
3. Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin „Polanowice” Spółka z o.o. w Polanowicach
4. PlantiCo - Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze „Świętosław” Spółka z o.o. w Świętosławiu
5. Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” Spółka z o.o. w Kałdowie
6. Stado Ogierów Skarbu Państwa w Starogardzie Gdańskim Zakład Treningowy w Kwidzynie
7. Hipodrom Sopot Spółka z o.o. w Sopocie
8. Hodowla Ziemniaka i Nasiennictwa „Gdańsk” Spółka z o.o. w Gdańsku
9. Stadnina Koni „Michałów” Spółka z o.o. w Michałowie
10. Stadnina Koni „Kurozwęki” Spółka z o.o. w Kurozwękach
11. Małopolska Hodowla Roślin - HBP Spółka z o.o. w Krakowie
12. Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze „Polan” Spółka z o.o. w Krakowie
13. Hodowla Roślin „Kalinowa” Spółka z o.o. w Kalinowej
14. Ośrodek Hodowli Zarodowej „Dębołęka” Spółka z o.o. w Dębołęce
15. Olsztyńska Hodowla Ziemniaka i Nasiennictwa „OLZNAS-CN” Spółka z o.o. w Olsztynie
16. Stado Ogierów Skarbu Państwa w Kętrzynie
17. Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” Spółka z o.o. w Głogówku
18. Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Spółka z o.o. w Kutnie
19. PlantiCo - Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze „Zielonki” Spółka z o.o. w Zielonkach
20. Polska Hodowla i Nasiennictwo Roślin Ogrodniczych IWARZ-PNOS w Regulach
21. Stado Ogierów Spółka z o.o. w Łącku
22. Zarodowa Ferma Kur Spółka z o.o. w Mieni
23. Hodowla Zarodowa Zwierząt Spółka z o.o. w Podzamczu
24. Hodowla Roślin Rolniczych „Nasiona Kobierzyc” w Kobierzycach
25. Ośrodek Hodowli Zarodowej Spółka z o.o. w Kamieńcu Ząbkowickim
26. DANKO Hodowla Roślin Spółka z o.o. w Choryni
27. Hodowla Roślin „Szelejewo” Spółka z o.o. w Szelejewie
28. Hodowla Zwierząt Zarodowych Spółka z o.o. w Osowej Sieni
29. Ośrodek Hodowli Zarodowej Spółka z o.o. w Garzynie
30. **Centralna Stacja Hodowli Zwierząt w Warszawie**
31. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Bydgoszczy
32. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Gdańsku (aktualnie OSHZ w Bydgoszczy Rejon Gdański)
33. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Kielcach (aktualnie OSHZ w Warszawie Rejon Kielecki)
34. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Łodzi (aktualnie OSHZ w Warszawie Rejon Łódzki)
35. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Olsztynie

36. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Opolu (aktualnie OSHZ w Krakowie Rejon Opolski)
37. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Poznaniu
38. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt we Wrocławiu (aktualnie OSHZ w Krakowie Rejon Wrocławski)
39. Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt w Zielonej Górze (aktualnie OSHZ w Poznaniu Rejon Lubuski)
40. Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Bydgoszczy
41. Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Łowiczu
42. Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Karczowie (aktualnie SHiUZ w Krasnem)
43. Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Legnicy z siedzibą w Gniewomierzu (aktualnie SHiUZ w Łowiczu)
44. **Centralny Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Warszawie (aktualnie Główny Inspektorat Inspekcji Nasiennej)**
45. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Bydgoszczy Gdańsku (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
46. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Gdańsku (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
47. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Kielcach (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
48. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Krakowie (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
49. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Łodzi (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
50. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Olsztynie (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
51. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Opolu (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
52. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej we Wrocławiu (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
53. Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej w Zielonej Górze (aktualnie Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Nasiennej)
54. **Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych w Słupi Wielkiej**
55. **Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach**
56. **Instytut Zootechniki w Krakowie**
57. **Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie**
58. **Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej**

Załącznik nr 2 do Informacji

Wykaz podstawowych aktów prawnych

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483)
2. Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o hodowli zwierząt gospodarskich (Dz.U. Nr 54, poz. 310, zm. z 1963 r. Dz.U. Nr 22, poz. 113)
3. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. Nr 123, poz. 774, zm. z 1998 r. Dz.U. Nr 106, poz. 668)
4. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 18 października 1977 r. w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych (Dz.U. Nr 31, poz. 138, zm. z 1982 r. Dz.U. Nr 23, poz. 168, z 1995 r. Dz.U. Nr 4, poz. 19, z 1997 r. Dz.U. Nr 123, poz. 774)
5. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 2 sierpnia 1956 r. w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych oraz rejestru krów wyróżniających się wartością użytkową (Dz.U. Nr 49, poz. 218, zm. z 1963 r. Dz.U. Nr 6, poz. 38 i z 1997 r. Dz.U. Nr 123, poz. 774)
6. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 3 stycznia 1959 r. w sprawie prowadzenia krajowych ksiąg koni zarodowych pełnej krwi angielskiej, czystej krwi arabskiej i czystej krwi angloarabskiej (Dz.U. Nr 5, poz. 33, z 1997 r. Dz.U. Nr 123, poz. 774)
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 lipca 1975 r. w sprawie utworzenia Centralnej i okręgowych stacji hodowli zwierząt (Dz.U. Nr 26, poz. 138)
8. Zarządzenie Nr 139 Ministra RiGŻ z dnia 6 listopada 1991 r. w sprawie organizacji i zakresu działania Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt ze zmianami z dnia 17 stycznia 1995 r., 17 marca 1997 r. i 28 grudnia 1998 r. (niepublikowane)
9. Ustawa z dnia 24 listopada 1995 r. o nasiennictwie (Dz.U. Nr 149, poz. 724, zm. z 1997 r. Dz.U. Nr 121, poz. 770, z 1998 r. Dz.U. Nr 106, poz. 668)
10. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 15 kwietnia 1996 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nasiennictwie (Dz.U. Nr 50, poz. 216, zm. z 1997 r. Dz.U. Nr 14, poz. 80)
11. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 17 grudnia 1990 r. w sprawie premii autorskich, hodowlanych i pomocniczych oraz opłat hodowlanych (Dz.U. Nr 90, poz. 532, zm. z 1992 r. Dz.U. Nr 26, poz. 116, z 1993 r. Dz.U. Nr 8, poz. 41, z 1995 r. Dz.U. Nr 149, poz. 724)
12. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 4 kwietnia 1996 r. w sprawie nadania statutu Inspekcji Nasiennej (Dz.U. Nr 44, poz. 194)
13. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Inspektoratowi Inspekcji Nasiennej (Dz.U. Nr 166, poz. 1251)
14. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 4 kwietnia 1996 r. w sprawie nadania statutu Centralnemu Ośrodkowi Badania Odmian Roślin Uprawnych (Dz.U. Nr 44, poz. 195)

15. Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. Prawo budżetowe (tekst jednolity Dz.U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344, zmiany: z 1994 r. Dz.U. Nr 76, poz. 344, Nr 121, poz. 591 i Nr 133, poz. 685, z 1995 r. Dz.U. Nr 78, poz. 390, Nr 124, poz. 601 i Nr 132, poz. 640, z 1996 r. Dz.U. Nr 89, poz. 402, Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 621 i Nr 139, poz. 647, z 1997 r. Nr 54, poz. 348, Nr 79, poz. 484, Nr 121, poz. 770, Nr 123, poz. 755 i 778, Nr 133, poz. 883, Nr 137, poz. 926 i Nr 158, poz. 1042)
16. Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 155, poz. 1014, zm. z 1999 r. Dz.U. Nr 38, poz. 360)
17. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 maja 1991 r. w sprawie zakładów budżetowych (Dz.U. Nr 42, poz. 183, zm. z 1998 r. Dz.U. Nr 155, poz. 1014)
18. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 sierpnia 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wykonywania budżetu państwa (Dz.U. Nr 76, poz. 333, zm. z 1992 r. Nr 6, poz. 22 i Nr 80, poz. 411)
19. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. Nr 121, poz. 591, z 1997 r. Dz.U. Nr 32, poz. 183, Nr 43, poz. 272, Nr 118, poz. 754, Nr 139, poz. 933, Nr 140, poz. 939, Nr 141, poz. 945 i Nr 88, poz. 554 oraz z 1998 r. Nr 60, poz. 382, Nr 106, poz. 668, Nr 107, poz. 669 i Nr 155, poz. 1014)
20. Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tekst jednolity Dz.U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299, Nr 101, poz. 504, z 1996 r. Nr 59, poz. 268, Nr 106, poz. 496, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 79, poz. 484, Nr 54, poz. 349, z 1998 r. Nr 106, poz. 668)
21. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 marca 1992 r. w sprawie nadania statutu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 24, poz. 104, Nr 80, poz. 409, z 1993 r. Nr 36, poz. 163, z 1998 r. Nr 15, poz. 63)
22. Ustawa budżetowa na rok 1996 z dnia 1 lutego 1996 r. (Dz.U. Nr 19, poz. 87)
23. Ustawa budżetowa na rok 1997 z dnia 21 lutego 1997 r. (Dz.U. Nr 19, poz. 106 i Nr 80, poz. 510)
24. Ustawa budżetowa na rok 1998 z dnia 11 lutego 1998 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 156)
25. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 24 czerwca 1996 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1996 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 378)
26. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 18 lipca 1997 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1997 r. (Dz.U. Nr 92, poz. 568, zm. Dz.U. Nr 120, poz. 763)
27. Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r. (Dz.U. Nr 71, poz. 461, zm. Dz.U. Nr 143, poz. 926)
28. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 maja 1995 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (Dz.U. Nr 61, poz. 311, zmiana z 1996 r. Dz.U. Nr 107, poz. 503)

29. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 marca 1997 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (Dz.U. Nr 22, poz. 115, zmiany z 1998 r. Dz.U. Nr 23, poz. 122, Nr 115, poz. 746 i Nr 162, poz. 1153)

Wykaz ważniejszych skrótów używanych w Informacji o wynikach kontroli wykorzystania środków budżetowych na realizację zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie

A 4	referencyjna metoda oceny wartości użytkowej bydła wykonywana przez uprawnionego zootechnika oceny, w której próbne udoje przeprowadza się co 4 tygodnie, a ich minimalna liczba wynosi 11 w ciągu roku
A 8	metoda oceny wartości użytkowej bydła wykonywana przez uprawnionego zootechnika oceny, w której próbne udoje przeprowadza się co 8 tygodni, a ich minimalna liczba wynosi 6 w ciągu roku
AT 4	metoda oceny wartości użytkowej bydła wykonywana przez uprawnionego zootechnika oceny, w której próbne udoje przeprowadza się co 4 tygodnie, a ich minimalna liczba wynosi 11 w ciągu roku; ma zastosowanie w oborach prowadzących 2 - krotny dój w ciągu doby (co 12 godzin), próbne udoje są przemienne -
jednego	miesiąca rano, w następnym - wieczorem
AWRSP	Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa w Warszawie
CIIN	Centralny Inspektorat Inspekcji Nasiennej
COBORU	Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych w Słupi Wlk.
CSHZ	Centralna Stacja Hodowli Zwierząt w Warszawie
IHAR	Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie
ISiK	Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa w Skierniewicach
IZ	Instytut Zootechniki w Krakowie
KRN	Krajowa Rezerwa Nasienna
OIIN	Okręgowy Inspektorat Inspekcji Nasiennej
OSHZ	Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt
OWT	odrębność, wyrównanie i trwałość badanych odmian roślin
PAN	Polska Akademia Nauk
PZHK	Polski Związek Hodowców Koni
PZO	Polski Związek Owczarski
RZHOiK	Regionalne Związki Hodowli Owiec i Kóz
SHiUZ	Stacja Hodowli i Unasienniania Zwierząt

WGO

wartość gospodarcza odmian badanych roślin

